

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет української філології
Кафедра української та зарубіжної літератур**

**ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ХУДОЖНЬОЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ
ПСИХОЛОГІЇ ПІДЛІТКА У РОМАНІ «ЕНН ІЗ ЗЕЛЕНИХ ДАХІВ» ЛЮСІ
МОНТГОМЕРІ НА УРОКАХ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ У ШКОЛІ**

Кваліфікаційна робота студентки
групи УМЛм-24
ступінь вищої освіти магістр
спеціальності 014.01 Середня освіта
(Українська мова і література)
додаткової спеціалізації - Зарубіжна
література
Яковенко Марини Валеріївни

Керівник: доктор філологічних наук,
професор **Ковпик С. І.**

Кривий Ріг- 2025

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, Яковенко Марина Валеріївна, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Я не надавала і не одержувала недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело.

Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомлена. Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

АНОТАЦІЯ

Яковенко М. В. Особливості вивчення художньої інтерпретації психології підлітка у романі «Енн із Зелених Дахів» Люсі Монтгомері на уроках зарубіжної літератури у школі : рукопис. Кривий Ріг, 2025. 71 с.

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню художньої інтерпретації психології підлітка в романі Люсі Монтгомері «Енн із Зелених дахів» та визначенню методичних підходів до вивчення цього твору на уроках зарубіжної літератури. У роботі проаналізовано особливості художнього моделювання образу підлітка в контексті зарубіжної літератури, окреслено роль культурно-історичних чинників у формуванні характерів підліткових персонажів. Особливу увагу приділено психологічному портрету головної героїні – Енн Ширлі, її внутрішньому розвитку, взаємодії із соціальним і природним середовищем, що сприяє глибшому розумінню процесу становлення особистості.

Методична частина роботи містить розроблену модель уроків зарубіжної літератури, спрямовану на формування в учнів умінь аналізувати психологічні аспекти художнього твору, розвивати емоційний інтелект, критичне мислення та читацьку рефлексію. Отримані результати доцільно використовувати вчителям для організації інтегрованих, творчих і особистісно зорієнтованих уроків літератури.

Ключові слова: психологія підлітка, художня інтерпретація, образ Енн Ширлі, зарубіжна література, методика вивчення, розвиток особистості.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	9
1.1. Особливості художнього моделювання образу підлітка в зарубіжній літературі.....	9
1.2. Роль культурно-історичного контексту у формуванні образів підлітків	21
Висновки до першого розділу.....	26
РОЗДІЛ 2. СПЕЦИФІКА ХУДОЖНЬОЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ПСИХОЛОГІЇ ПІДЛІТКА У РОМАНІ «ЕНН ІЗ ЗЕЛЕНИХ ДАХІВ» ЛЮСІ МОНГТГОМЕРІ ..	28
2.1. Особливості психологічного портрету головної героїні.....	28
2.2. Взаємодія образу Енн із соціальним і природним середовищем	32
2.3. Еволюція внутрішнього світу Енн	37
Висновки до другого розділу	40
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИЧНА МОДЕЛЬ ВИВЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЇ ПІДЛІТКА У РОМАНІ «ЕНН ІЗ ЗЕЛЕНИХ ДАХІВ» ЛЮСІ МОНГТГОМЕРІ НА УРОКАХ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	42
3.1. Методичні рекомендації щодо вивчення роману «Енн із Зелених Дахів» ...	42
у шкільному курсі зарубіжної літератури	42
3.2. Моделі уроків зарубіжної літератури з вивчення твору Люсі Мод Монтгомері «Енн із Зелених Дахів».....	47
Висновки до третього розділу.....	64
ВИСНОВКИ.....	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	67

ВСТУП

Сучасна освіта спрямована не лише на формування предметних знань, а й на розвиток емоційного інтелекту, соціальних навичок та критичного мислення учнів. Одним із важливих аспектів шкільного навчання є розкриття психологічного світу підлітка через художню літературу, оскільки вона дозволяє школярам краще усвідомити власні емоції, переживання та взаємодію з навколишнім світом.

Роман Люсі Монтгомері «Енн із Зелених дахів» є яскравим прикладом літературного твору, що відображає складний внутрішній світ підлітка, його пошук ідентичності, адаптацію до нового середовища та прагнення до самореалізації. Вивчення художньої інтерпретації психології головної героїні на уроках зарубіжної літератури сприяє розвитку в учнів емпатії, навичок аналізу персонажів та розуміння вікових психологічних особливостей.

Актуальність нашого дослідження зумовлена інтеграцією міждисциплінарного підходу в освіті, що поєднує літературознавчий аналіз із психологічними аспектами особистісного розвитку підлітків. Використання сучасних педагогічних методик, таких як інтерактивне навчання, критичне читання, робота з асоціативними картами та проектна діяльність, дозволяє зробити процес вивчення роману більш цікавим і продуктивним.

Питанню специфіки художнього моделювання образу підлітка в зарубіжній літературі присвячені роботи таких науковців: О. Багінська, І. Гольтер, С. Журба, М. Карасьов, О. Козак, А. Комаревцев, Д. Османова, З. Провальна, Дж. Селінджера, А. Скалянчук, Т. Мельник та інші. Праці вчених висвітлюють різні аспекти творчості П. Куліша, зокрема його погляди на історію та культуру України, а також роль літератури в формуванні національної свідомості.

Отже, дослідження особливостей вивчення художньої інтерпретації психології підлітка у романі «Енн із Зелених Дахів» є **актуальним**, оскільки воно сприяє більш глибокому розумінню підліткової психології, розвитку читацької компетентності учнів та удосконаленню методичних підходів до викладання зарубіжної літератури в школі.

Мета роботи полягає в тому, щоб теоретично обґрунтувати особливості вивчення художньої інтерпретації психології підлітка у романі «Енн із Зелених Дахів» Люсі Монгтгомері на уроках зарубіжної літератури в школі.

Для досягнення зазначеної мети необхідно було розв'язати такі **завдання**:

- проаналізувати теоретико-методологічні засади дослідження творів про підлітків;
- окреслити особливості художньої інтерпретації психології підлітків зарубіжній літературі;
- схарактеризувати специфіку художньої інтерпретації психології підлітка у романі «Енн із Зелених Дахів»;
- розробити методичні рекомендації щодо вивчення роману «Енн із Зелених Дахів» у шкільному курсі зарубіжної літератури;
- узагальнити результати дослідження у висновках.

Об'єктом дослідження є роман «Енн із Зелених Дахів» Люсі Монгтгомері.

Предмет дослідження – особливості вивчення художньої інтерпретації психології підлітка у романі «Енн із Зелених Дахів» Люсі Монгтгомері на уроках зарубіжної літератури в школі.

Основні методи дослідження: аналітичний огляд, аспектний аналіз, елементи психоаналізу, порівняльний аналіз, інтертекстуальний аналіз, метод синтезу.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що вперше досліджено роман «Енн із Зелених Дахів» Люсі Монгтгомері з точки зору художньої інтерпретації психології підлітка; виявлено особливості художньої інтерпретації психології підлітка у сучасній зарубіжній літературі.

Практичне значення кваліфікаційної роботи. Зміст роботи сприяє дослідженню образів підлітків у галузі літературознавства. Отримані результати можуть бути використані вчителями для підготовки до позакласних заходів або факультативів з зарубіжної літератури, викладачами під час планування спецкурсів, у науково-дослідницькій роботі студентів філологічних факультетів під час вивчення підліткового тексту.

Результати дослідження було **апробовано** у вигляді виступів на конференціях:

1. Всеукраїнська інтернет-конференція студентів, аспірантів і молодих вчених «Українська література в просторі культури і цивілізації» (Запоріжжя, 2025).
2. Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми сучасної філології та лінгводидактики» (Рівне, 2025).

За темами виступів опубліковані статті:

1. Довга М., Ковпик С. Особливості художнього моделювання образу підлітка в зарубіжній літературі. *Українська література в просторі культури і цивілізації: збірник наукових праць студентів, аспірантів і молодих вчених*. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2025. С. 56-67.
2. Довга М., Ковпик С. Роль культурно-історичного контексту у формуванні образів підлітків. *Актуальні проблеми сучасної філології та лінгводидактики: збірник тез доповідей учасників всеукраїнської*

науково-практичної конференції. Рівне: МЕНУ ім. акад. С. Дем'янчука, 2025. С. 127-131.

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, супроводжуваних висновками, загальних висновків, списку використаної літератури, котрий нараховує 50 позицій. Повний обсяг наукової праці 71 сторінка, з яких 65 сторінок основного тексту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Особливості художнього моделювання образу підлітка в зарубіжній літературі

Художнє моделювання образу підлітка в зарубіжній літературі є важливим літературознавчим та педагогічним аспектом, оскільки воно відображає вікові, психологічні та соціальні особливості цього етапу розвитку особистості. У різні історичні періоди письменники по-різному трактували підлітковий вік: від ідеалізованих образів у класичних творах до реалістичного й навіть психологічно суперечливого зображення внутрішнього світу підлітка в сучасній літературі. Основними характеристиками таких персонажів є прагнення до самопізнання, конфлікт із дорослим світом, емоційна нестабільність, пошук власного місця в суспільстві та розвиток морально-етичних переконань.

Підліткові персонажі часто є центральними фігурами творів, що дозволяє автору глибше розкрити процеси становлення особистості, боротьбу з внутрішніми переживаннями та соціальними викликами. У класичній літературі (наприклад, у романах М. Твена, Ш. Бронте, Ч. Діккенса) підлітки постають як герої, які долають труднощі через власну силу духу, наполегливість та моральні цінності. У XX-XXI століттях акцент зміщується на внутрішні переживання, роздуми та емоційну нестабільність підлітка (як у творах Д. Селінджера, Д. Гріна, С. Коллінз). Таким чином, зарубіжна література пропонує багатогранні

образи підлітків, які відображають соціокультурні особливості своєї епохи та залишаються актуальними для сучасних читачів.

Т. Мельник пише про те що, у романі «Лужок Чорного Лебедя» автор досліджує ключові чинники, що впливають на формування підліткової особистості. Замість зосередження на зовнішніх обставинах, він акцентує увагу на біологічних аспектах, які спричиняють внутрішній конфлікт героя. Головний персонаж, Джейсон Тейлор, мешкає у містечку Вустершир – рідному місці дитинства письменника Девіда Мітчелла. Як автор, так і його герой стикалися з проблемою заїкання, що ставало причиною насмішок серед однолітків [24, с. 141].

Д. Мітчелл, маючи мовний дефект, ретельно спостерігав за митцями, які також заїкалися, та шукав способи подолання цього бар'єру. Згодом він усвідомив, що замість перешкоди ця особливість може стати засобом виразності у його творчості. У романі автор занурює персонажів у світ мовних обмежень, змушуючи їх шукати вихід із «словесної пастки». Він вважає, що саме заїкання допомогло йому розширити словниковий запас і стати письменником [24, с. 141].

Образ Джейсона Тейлора є центральним для розуміння проблеми дорослішання, а його становлення розглядається крізь призму впливу родини, стосунків із друзями, внутрішніх переживань і способів їх подолання, а також суспільного тиску.

Роман «Лужок чорного лебедя» глибоко розкриває різні аспекти дорослішання. Основна тема твору – відчуття ізолюваності та нездатність висловити свої думки. Д. Мітчелл доводить цю проблему до крайньої межі, створюючи героя, який заїкається. Найбільшим страхом для Джейсона є погляди оточуючих, особливо його батька, коли він намагається говорити, хоча

хлопець дуже розумний і має що сказати, він уникає висловлювань, адже знає, що його власний голос може його підвести [24, с. 141].

Цей твір не лише про фізичне, а й про духовне зростання. Назва книги містить алюзію на «Гидке каченя» та «Лебедине озеро», що натякає на складний шлях головного героя до самопізнання. Джейсон постає як творча особистість, адже він пише вірші. Автор не лише зображує його дорослішання та пошук власного «я», а й показує становлення поета, який лише починає формувати свій стиль, долаючи труднощі підліткового віку. Хлопець навіть публікує свої твори у літературному журналі, що свідчить про його прагнення до самовираження.

Отже, можемо стверджувати, що у романі Д. Мітчелла «Лужок чорного лебедя» глибоко розкриваються психологічні особливості підліткового віку та унікальне сприйняття світу головним героєм. Джейсон Тейлор – це образ підлітка нового покоління, який, попри свій юний вік, багато розмірковує над життям і часто занурюється у власний внутрішній світ. Через брак розуміння та підтримки з боку дорослих, постійні насмішки з боку однолітків і непрості внутрішні переживання він долає складний шлях до дорослого життя. Однак, попри всі труднощі, Джейсон не втрачає своїх найкращих людських якостей і залишається вірним собі.

Особливе місце у художньому моделюванні підлітків посідає поняття «Я-образ», як своєрідне віддзеркалення внутрішнього світу героя чи самого автора, спосіб самопізнання та самовираження через художнє слово. «Я-образ» дає змогу вловити тонкі нюанси переживань, простежити шлях становлення характеру, його трансформації під впливом зовнішніх обставин і внутрішніх суперечностей.

У зарубіжній літературі «Я-образ» проявляється по-різному: як внутрішній монолог, щоденникові записи, сповідь або навіть філософські роздуми героя. Наприклад, у романах Анрі-Марі Бейля ми бачимо не лише

зовнішні події, а й психологічні глибини особистості, її боротьбу з собою. Саме художнє моделювання «Я-образу» дозволяє автору показати людину як цілісну, живу істоту з унікальним внутрішнім світом.

Таким чином, література стає простором, де «Я-образ» постає як результат тонкого поєднання реальності та художнього вимислу. Він допомагає зрозуміти, що людина – не лише діяч, але й мислитель, не лише учасник подій, але й їх глибокий осмислювач. Саме завдяки «Я-образу» читач має змогу наблизитися до розуміння душевних переживань персонажа й навіть відчувати власні внутрішні резонанси [20, с. 250].

М. Карасьов пояснює моральну деградацію підлітків як наслідок соціальних змін, зокрема «відсутності у молодого покоління чітких життєвих орієнтирів», а також особливостей «самої підліткової психології» [14].

Подібне нелюдське прагнення свідчить про психічну нестабільність підлітків, які не лише не бачать інших способів подолання власного страху, а й сприймають таке рішення як прийнятну норму – метод усунення будь-яких перешкод, навіть ціною чужого життя. Однак найбільш моторошним є те, що їхнє подальше існування здається їм легким і безтурботним, позбавленим докорів сумління, духовних цінностей і загальнолюдських моральних принципів [14].

Розглядаючи образ Дзвінки, стає очевидним, що ключовим мотивом злочину стало її прохання – вбити, яке вона реалізувала разом із двома друзями, Гладким Хіппі та Міськом. Кульмінаційні сцени розправи викликають неоднозначне співчуття до всіх персонажів твору. Хоча образ Феді протиставляється іншим героям як жорстокий, цинічний і позбавлений навіть натяку на добрі наміри, фінал історії залишає ще більше запитань. Вчинок Дзвінки, Хіппі та Міська не може бути виправданий, адже вони самі обрали шлях морального занепаду: *«Я думав, як же воно все-таки легко: ставати*

поганим. Та хіба ми дійсно були поганими дітьми?..». Контрастна думка, що слідує далі, лише підсилює цей стан: «Ми вбили й нічого не відчули. Покоління байдужих. Покоління пофігістів. Але то тільки зовні. Всередині муру ми існуємо, ба навіть живемо. Чи я шкодую за накоєним? Ні. Мене це абсолютно не гребе».

Такий рівень байдужості до людського життя змушує сучасних дослідників задуматися над кризою духовності майбутнього покоління. Вчинок підлітків не можна виправдати, оскільки для них смерть перетворюється на гру, в якій вони самі стають заручниками власних рішень. Ця гра підлітків нагадує лабіринт, вихід із якого знайдуть лише одиниці, а тим, хто, як Гладкий Хіппі, Місько та Дзвінка, загруз у моральній деградації, бракує навіть совісті, щоб усвідомити глибину тієї безвиході, до якої вони себе довели.

Роман «Гра Ендера» дозволяє досліджувати теми війни, морального вибору та психологічного впливу складних обставин на підлітка. Твір показує, як виклики, пов'язані з війною та відповідальністю, формують характер і особистість молодого людини [38, с. 54].

Головний герой, Ендер Віггін, проходить значний шлях розвитку протягом сюжету. На початку книги він постає як обдарований, але ще вразливий підліток, якого відправляють у військову академію. Тут він стикається з труднощами та етичними дилемами, що поступово змінюють його внутрішній світ.

Основні зміни, які відбуваються з Ендером у романі, окреслимо так:

1. Стрес і психологічний тиск: постійні військові справи та випробування створюють сильне навантаження на Ендера, яке загартовує його характер, але водночас призводить до значного психічного напруження.

2. Розвиток тактичного мислення: Ендер демонструє природний талант стратега та лідера. Його здатність аналізувати ситуації та приймати обґрунтовані рішення робить його ефективним командиром.
3. Моральні дилеми: протягом навчання Ендер стикається з необхідністю приймати складні етичні рішення і замислюється над тим, як його дії впливають на інших.
4. Втрата наївності: під впливом стресових обставин і жорстких випробувань герой поступово втрачає дитячу безпосередність та змушений сприймати світ більш реалістично.
5. Ізоляція і самотність: Ендер часто відчуває себе відокремленим від ровесників, які не завжди його розуміють, що впливає на його емоційний стан і соціальні навички.
6. Зміни у взаємодії з іншими: зі змінами в особистості Ендера змінюються й його стосунки з однокласниками та наставниками. Він стає більш обережним, адаптованим і стратегічно мислячим у спілкуванні.

Отже, розвиток Ендера Віггіна в романі демонструє, як суворі обставини, стрес та моральні випробування впливають на формування підліткової особистості, змушуючи її дорослішати швидше та глибше усвідомлювати власні дії.

У романі Ернеста Клайна «Першому гравцеві приготуватися» Вейд проживає дуже складне життя, і спокій він може знайти лише у віртуальному світі: *«Сидячи на самоті в темряві, дивлячись шоу на своєму ноутбуці, я завжди уявляв, ніби це я живу в цьому теплом, добре освітленому будинку, а ці усміхнені, розуміючі люди — моя сім'я. Ніби у світі не було нічого настільки поганого, що не могло вирішитись до кінця одного півгодинного епізоду (або двох епізодів, якщо це 56 було щось дуже серйозне). Моє домашнє життя*

ніколи навіть віддалено не нагадувало зображене в «Родинних зв'язках», тому, напевно, воно мені так і подобалось. Я був єдиною дитиною двох підлітків, обоє утікачі, які зустрілись у стеках, де я виріс. Я не пам'ятаю батька. Грабуючи продуктовий магазин під час відключення електроенергії, він був застрелений. Моя мати, Лоретта, виростила мене самотужки. Раніше ми жили в маленькому трейлері в іншій частині стеків. Вона працювала в ОАЗі в дві зміни: як теле-продавець, та як ескорт в інтернет-борделі. На ніч вона змушувала мене вставляти затички, щоб я не чув, як вона розпусно розмовляє, видурюючи гроші з когось в іншому часовому поясі. Але затички не дуже допомагали, тож натомість я дивився старі фільми з максимальною гучністю. Я познайомився з ОАЗою у ранньому віці, тому що мати використовувала її як віртуальну няню. Як тільки я виріс достатньо, щоб носити візор та пару тактильних рукавичок, мама допомогла мені створити в ОАЗі свого першого аватара. Тоді посадила мене в кутку і повернулася до роботи, а я залишився досліджувати абсолютно новий світ, який дуже сильно відрізнявся від того, який я знав досі» [17, с. 10].

Будучи підлітком із неблагополучної родини, він практично не мав іншого вибору, крім як замкнутися у собі та поринути у гру, шукаючи там хоч якесь відчуття безпеки та радості. Вейд вважав, що реальне життя йому не потрібне, а кохання та дружба можуть існувати тільки у віртуальному просторі.

Проте до кінця історії герой змінює своє ставлення: переживши любов у віртуальному світі, він переносить її у реальне життя: «Моє серце шалено калатало. Я зібрав усю мужність і взяв її за руку. Ми довго так сиділи, тримаючись за руки, впираючись новим дивним відчуттям дотику. Через якийсь час вона нахилилася і поцілувала мене. Це було так, як обіцяли в тих піснях і віршах. Це було прекрасно. Наче удар блискавки. Тоді мені спало на думку, що вперше за весь час, у мене не було абсолютно ніякого бажання повертатись в ОАЗу». Саме в цей момент Вейд усвідомлює справжню цінність

реального життя і починає ним насолоджуватися. Його перемога у змаганні робить його власником ОАЗІС, проте він не діє егоїстично – йому допомагали друзі, і він піклується про них: *«Ну, тепер ми візьмемо своє неміряна бабло і нагодуємо всіх на планеті. Ми ж збиралися рятувати світ?»* [17, с. 515].

Вейд проявляє лідерські якості та наполегливість: *«Як завжди, у змаганні я викладався на повну. Цього разу мені вдалося повністю зануритися в гру. Обертання, удар, суперудар, пройти рівень, уникнути шипів. Руки автоматично працювали над контролерами. Я забув, що було поставлено на карту і про мільйони людей, які спостерігали за мною. Я поринув у гру»*. Його дії мають значний вплив на світ, адже перемога над Сорренто захищає безкоштовний доступ до ОАЗІС – єдиної радості людей після апокаліпсису. Вейд використовує зароблені кошти не лише для себе, а й для порятунку екології та подолання енергетичної кризи [17, с. 26].

Отже, підлітки у романі відіграють ключову роль у постапокаліптичному світі. Вони зберігають своє внутрішнє «я», допомагають іншим, рятують світ, залишаються вірними друзями та проявляють людяність. Молоді герої демонструють сміливість, винахідливість і розум, перевершуючи дорослих, що показує те, як суспільство, батьки та вчителі могли б більше прислухатися до дітей і цінувати їхню ініціативу та здатність змінювати світ.

3. Провальна в своїй роботі «Психологія підлітка у творчості сучасних польських письменниць» стверджує про те, що у віці 13-14 років відбувається переломний момент: самооцінка підлітка стає нестійкою, а сприйняття власного «Я» втрачає цілісність. У цей період зростає відчуття невизначеності, суперечливості та хаотичності власного внутрішнього світу, що обумовлено нестабільним рівнем прагнень, відсутністю саморегуляції та складнощами з переходом від оцінювання інших до самоаналізу. Щоб перестати сліпо копіювати чужі моделі поведінки, підлітки мають навчитися розвивати власну

самосвідомість та здатність до рефлексії. Однак їхня потреба у самопізнанні часто вступає в конфлікт із нездатністю належним чином її реалізувати, що впливає на рівень їхньої самооцінки та її стабільність [37, с. 30].

Авторка додає, що у підлітковому віці цінності починають формувати основу мотивації, проте система ціннісних орієнтирів ще перебуває на стадії становлення. Підлітки переглядають ті цінності, які засвоїли в дитинстві, і якщо в попередні роки виховання відіграло вирішальну роль у їхньому формуванні, то тепер усе більший вплив мають погляди референтної групи. У цей період у підлітків з'являється ієрархія життєвих цілей, проте їм ще бракує достатніх ресурсів для їх досягнення, що уповільнює процес засвоєння соціально значущих моделей поведінки [37, с. 30].

Ціннісні орієнтири підлітків стають складнішими, більш автономними, але, попри певну самостійність, вони здебільшого тяжіють до загальноприйнятих норм. Вплив однолітків не завжди кардинально змінює їхні погляди, але поступово послаблює зв'язок із батьками, а деякі соціальні цінності, зокрема допомога та самопожертва, у підлітковому віці тимчасово втрачають своє значення, поступаючись місцем прагненню до соціального статусу, авторитету, економічної незалежності та самовираження через зовнішність.

Загалом, підлітковий вік пише З. Провальна, можна порівняти зі світом, у якому немає ні впорядкованої логіки дорослого життя, ні дитячої безпосередності. Це період, коли всі емоції, враження та нові усвідомлення звалюються на людину, немов злива. Її наслідки можуть бути суперечливими: з одного боку, це оновлення та внутрішній розвиток, з іншого – внутрішній хаос та руйнування усталених орієнтирів. Саме тому художня література, що зображує підлітковий світ, є особливо цінною. Аналіз проблем, які переживає головний герой у романах для підлітків, допомагає краще зрозуміти цей

складний перехідний етап, оскільки літературні образи завжди відігравали важливу роль у формуванні світогляду читачів, сприяючи глибшому пізнанню себе та навколишнього світу [37, с. 30].

Як бачимо, під час створення образу підлітка автори використовують різні засоби характеристики персонажа, зокрема опис зовнішності, манеру поведінки та мовлення, а також предметний світ, що його оточує.

У романі Мігеля де Сервантеса «Дон Кіхот» з'являється епізодичний персонаж – хлопчик Андрес, чия доля демонструє, як особистість може втратити свою індивідуальність і стати повністю залежною від жорстоких соціальних умов [34, с. 7].

Коли Дон Кіхот уперше зустрічає Андреса, він бачить, що господар безжально його б'є за нібито погано виконану роботу. Рицар намагається захистити хлопця та змушує селянина пообіцяти бути справедливим у майбутньому. Проте варто Дон Кіхотові від'їхати, як господар ще жорстокіше розправляється з хлопчиком.

Пізніше Андрес знову з'являється у творі й розповідає рицарю, що після його «допомоги» його життя стало ще нестерпнішим. У розпачі хлопець просить більше не втручатися, адже він переконаний, що його існування, яким би тяжким воно не було, не стане кращим від таких захистів.

Таким чином, Андрес постає як символ зламанної молоді особистості, яка втратила віру в можливість відстояти власну гідність. Суворі соціальні обставини зламали його характер, змусивши змиритися зі сваволею господаря. Його образ у романі є трагічним свідченням того, як несправедливе суспільство здатне придушити внутрішній світ людини і позбавити її надії на краще.

У своєму дослідженні О. Багінська розглядає мовний портрет підлітка середини ХХ століття, тобто його ідентичність, яка проявляється через мовні засоби, використані Дж. Селінджером [1, с. 13].

Основна увага приділяється аналізу цього аспекту в романі «Над прірвою в житті», який написаний від імені головного героя-підлітка, слугує цінним матеріалом для дослідження його мовної ідентичності. У творі також простежуються специфічні мовні особливості, що відображають характер і світосприйняття підлітка [1, с. 13].

Мова підлітків у романі Дж. Селінджера вирізняється свободою вираження, активним використанням розмовної та зниженої лексики (*buzz, dump, damn, stink*), вульгаризмів (*bastard, ass, sonuvabitch, goddam*), слів-паразитів (*or so, and all* у кінці речень, *as hell* у значенні підсилення, *sort of*), а також скорочень (*bunk, Coke, damn, Chrissake*). Такі особливості мовлення відображають протестну налаштованість підлітків. Окрім того, вони широко застосовують багатofункціональні епітети, які допомагають максимально експресивно та стисло передати емоційні враження від людей, явищ чи предметів [1, с. 13].

У класичній літературі XIX століття досить часто зустрічається мотив протистояння молоді людини з традиційним суспільством та його застарілими нормами. Герої цього часу страждають від неможливості реалізувати власні прагнення та здібності. Особливо гостро ця проблема простежується у жіночих образах [44, с. 43].

Передусім, молодь виступає проти примусу у виборі життєвого шляху й майбутньої діяльності. У патріархальному середовищі рішення щодо професії зазвичай ухвалювали батьки, не зважаючи на інтереси чи таланти дитини. Для дівчат можливостей було ще менше: суспільство відводило їм роль дружини, матері та господині дому. Будь-яке бажання вчитися, займатися творчістю чи працювати в іншій сфері вважалося дивиною й засуджувалося оточенням.

Крім того, серйозною перешкодою на шляху до щастя ставали традиції, пов'язані зі шлюбом. Укладання союзів із розрахунку між родинами без

урахування почуттів було звичайною практикою. Любов не вважалася вагомою підставою для створення сім'ї. Якщо обранець чи обраниця не відповідали суспільним вимогам, батьки зазвичай забороняли такі стосунки, що часто призводило до конфліктів і трагедій.

Ще одна проблема полягала в становищі жінки у шлюбі. Вона залишалася залежною від чоловіка і майже не мала права на самореалізацію. Її роль зводилася до догляду за домом і дітьми, тоді як будь-які спроби вийти за межі усталених норм суворо засуджувалися. Чоловік мав владу над дружиною, включно з можливістю застосовувати покарання. Розлучення могли ініціювати лише чоловіки, а для жінки, яка розлучилася, це означало фактичне соціальне відчуження.

Отже, молоді герої страждали від того, що не могли самостійно керувати власною долею, були змушені підкорятися старшим і слідувати встановленим правилам. Особисте щастя, кохання чи талант приносилися в жертву «пристойності» та суспільним очікуванням. Жінки перебували у ще більш беззахисному становищі, цілковито залежачи від волі чоловіка. Такі обмеження ставали фатальними для тих, хто мислив вільніше й прагнув більшого. Здебільшого бунт проти системи завершувався поразкою чи трагічною загибеллю героя.

Таким чином, підсумовуючи, можемо говорити про те, що зарубіжна література відображає різноманітні аспекти підліткової психології, включаючи проблеми самоусвідомлення, емоційної нестабільності, соціальної ізоляції та пошуку ідентичності. Літературні образи підлітків стали важливими не тільки для розуміння самого вікового періоду, а й для вивчення процесів становлення особистості в складному соціокультурному контексті.

1.2. Роль культурно-історичного контексту у формуванні образів підлітків

Образи підлітків у зарубіжній літературі значною мірою залежать від культурно-історичного контексту, у якому створювався той чи інший твір. Історичні події, суспільні ідеали, моральні норми та культурні традиції впливали на художнє моделювання характерів, визначаючи особливості поведінки, світосприйняття та цінностей літературних героїв. Наприклад, у вікторіанську епоху, коли суспільство приділяло особливу увагу моральності та дисципліні, підлітки в літературі зображувалися як персонажі, що проходять складний шлях виховання та самовдосконалення (наприклад, Джейн Ейр у романі Ш. Бронте).

У XX столітті, особливо після Другої світової війни, література починає активніше відображати внутрішні переживання підлітків, їхню кризу ідентичності та протистояння з соціумом. Письменники звертаються до теми бунту, самотності, нерозуміння дорослого світу (як, наприклад, у «Над прірвою у житті» Дж. Селінджера). Сучасні літературні твори, зважаючи на глобалізацію та цифрову епоху, порушують питання самоідентифікації молоді у швидкозмінному світі, впливу соціальних мереж і проблеми ментального здоров'я. Таким чином, культурно-історичний контекст відіграє ключову роль у формуванні образів підлітків, адаптуючи їх до реалій відповідного часу та суспільства.

С. Журба підкреслює, що митці прагнуть виявити глибину внутрішнього світу своїх героїв через призму подій їхнього часу, досліджуючи їхнє героїчне минуле та трагічні реалії сучасності. Такі персонажі часто є величними особистостями, які намагаються знайти своє місце та досягти слави під час війни. Проте, у мирний період вони стикаються з руйнуванням своїх ідеалів,

відчують безпорадність у новому, мирному світі та усвідомлюють розрив між своїми прагненнями та реальними обставинами [8, с. 188].

Висновки дослідниці дозволяють зрозуміти, що образи підлітків у літературі нерозривно пов'язані з історичними травмами свого часу: саме вони визначають, чи постануть герої цілісними особистостями, чи навпаки – зламаними, спустошеними представниками «втраченого покоління».

Яскравим підтвердженням ролі культурно-історичного контексту у формуванні образів підлітків є Джейн Ейр у романі Ш. Бронте. Роман «Джейн Ейр» є однією з перших спроб глибокого й багатовимірного зображення реалій вікторіанського дитинства, у якому традиційний ідеалізований образ «дитини-янгола» майстерно руйнується. Авторка показує дитячий світ без прикрас, акцентуючи увагу на проявах агресії, бунтарства та емоційної нестабільності, що суперечить усталеним уявленням про слухняних і покірних дітей [11, с. 30].

Отже, такий підхід Ш. Бронте дозволяє побачити у Джейн не лише «дитину свого часу», а й універсальний образ підлітка, що прагне зберегти власну гідність у світі нерівності та жорстких соціальних норм. Через призму культурно-історичних умов вікторіанської епохи авторка порушує важливі проблеми становлення особистості: пошук свободи, боротьбу з упередженнями, прагнення самостійно визначати свою долю. Саме тому Джейн Ейр стає символом емансипації та самоствердження, демонструючи, як література може відбивати суспільні трансформації та водночас формувати нові цінності для підростаючого покоління.

Є. Страшинська додає, що твори сестер Бронте поєднують у собі як романтичні мотиви загадковості, так і реалістичну точність у зображенні життя різних соціальних прошарків Англії. Шарлотта Бронте однією з перших висвітлила образ нової героїні – жінки, яка прагне свободи та рівноправності. У романі «Джейн Ейр» проблема емансипації набула особливої значущості.

Історія гувернантки Джейн та її роботодавця, харизматичного і загадкового чоловіка, внесла в традиційну вікторіанську прозу риси готичного роману, поєднуючи реалістичне зображення з елементами містичної та романтичної естетики [39, с. 49].

Роман Дж. Селінджера «Над прірвою у житті» здобув культовий статус у своєму часовому та літературознавчому контексті. Його здобуток зумовлений здатністю авторів точно відобразити дух своєї епохи. Дж. Селінджер майстерно передав атмосферу перших повоєнних років, періоду динамічного розвитку попкультури.

Роман «Над прірвою у житті» став знаковим завдяки тому, що Дж. Селінджер тонко передав настрій нового покоління американської молоді, яке формувалося в епоху становлення масової культури. Час його написання виявився надзвичайно вдалим – це був кінець чергового культурного періоду, що супроводжувався внутрішньою спустошеністю та кризою духу. Саме в цей момент дитяча сутність особистості, звільняючись від фальшивих дорослих стереотипів, проявлялася через гру, необачність і безвідповідальність, відкриваючи справжню природу юності [5, с. 281].

Колфілд нерідко поводить себе зухвало, а в його роздумах простежуються риси інфантильності та нігілізму. Він прагне протистояти лицемірству, вульгарності та нещирості навколишнього світу. Голден Колфілд пояснює своє неприйняття сучасного йому суспільства небажанням перетворитися на «чергового пройдисвіта», працювати в офісі та заробляти величезні гроші, втрачаючи себе [5, с. 281].

Стиль письма Дж. Селінджера визначається тим, що він зображує не просто підлітка, а саме американського юнака кінця 1940-х – початку 1950-х років, вихованого в заможній родині. Він став одним із перших письменників у

американській літературі, хто наважився передати у своєму творі автентичну мову тінейджерів разом із усіма її характерними виразами.

Голден Колфілд є відображенням своєї епохи, сформованим її ключовими подіями, соціальними суперечками та моральними пошуками, а його мовлення має універсальний характер, що дозволяє скласти уявлення про мовні особливості всього покоління. Адже *«мова – це не тільки засіб спілкування, а ще й система, яка віддзеркалює мовний досвід певного мовного співтовариства. Мова й культура пов'язані у комунікативних процесах»* [5, с. 282].

Безсумнівно, що підлітки висловлюються, використовуючи весь мовний інструментарій свого часу, зокрема характерні лексичні, граматичні та стилістичні особливості. Дж. Селінджер у романі «Над прірвою у житті» майстерно передає живу мову молоді своєї епохи, що відзначають майже всі літературознавці. Про те, що йдеться саме про молодіжне мовлення 1940-х – 1950-х років, свідчить кілька ознак: вільний стиль висловлювань, активне використання сленгу, вульгаризмів і слів-паразитів [5, с. 282].

Отже, нетривіальна композиційна структура роману, експерименти з художнім словом, особлива авторська рефлексія та національна самоіронія яскраво відображають як стан суспільства, що існує на момент написання, так і основні досягнення сучасного літературного процесу.

Додамо і думку про те, що трилогія Е. Ремарка «На Західному фронті без змін», «Повернення» та «Три товариші» має велике значення не лише для німецької, а й для світової літератури. Автор майстерно поєднав психологічний аналіз із точним історичним контекстом, створюючи твори, які залишаються актуальними і зрозумілими для читачів різних поколінь. Його твори продовжують впливати на розуміння війни, історії та її наслідків у сучасному світі. Крім того, вони важливо сприяють осмисленню складних моральних та етичних питань, які постають у контексті соціальних змін та конфліктів.

Роман «Три товариші», хоча і є частиною трилогії, виділяється серед інших творів автора акцентом на міжособистісних стосунках та пошуках особистого щастя у післявоєнний період. Е. Ремарк розповідає історію трьох друзів, їхніх стосунків, кохання та боротьби за виживання у світі, який все ще ставить перед ними нові випробування. Через ці персонажі автор показує, як війна і її наслідки впливають на повсякденне життя, змушуючи людей шукати підтримки та розради один в одному. У цьому творі автор розмірковує надвтратами і травмами під час війни, а також підкреслює важливість солідарності та здатності до емпатії в найважчі часи [21, с. 4].

І. Безбородих та Н. Левицька зазначають, що автору вдається показати глибокий зв'язок персонажів із історичним контекстом, у якому вони перебувають. Їхнє життя та емоції не можуть бути відірвані від трагедій, що відбуваються навколо. Будь-яка спроба уникнути цієї реальності є приреченою на невдачу [3, с. 9].

На нашу думку, творчість Е. Ремарка, що відображає важливі історичні та соціокультурні моменти ХХ століття, є не лише невід'ємною частиною світової культурної спадщини, але й постійним джерелом натхнення для аналізу та роздумів над сучасними подіями та тенденціями. Його літературний внесок у розуміння людської долі в умовах катастроф і соціальних змін залишатиметься актуальним та важливим для дослідників, письменників і широкого кола читачів.

Отже, підсумовуючи, можемо сказати про те, що твори Е. Ремарка, зокрема «Три товариші», глибоко розкривають трагедію «втраченого покоління» після Першої світової війни. Вони не лише зображують безпосередні наслідки війни на фізичному і психологічному рівні, але й досліджують складні питання людських відносин у важких часах. Стосунки між головними персонажами відображають сутність переживань, коли навіть після

найстрашніших потрясінь, люди намагаються знайти втіху у дружбі, любові та підтримці один одного. Письменник акцентує увагу на тому, як ці відносини формуються в умовах глобальної невизначеності та втрати колишніх життєвих орієнтирів.

Художня презентація образів підлітків та молоді в літературі часто стає дзеркалом для відображення культурно-історичних трансформацій, які відбуваються у світі. У творах особистісні драми та внутрішні пошуки героїв переплітаються з великими історичними змінами. В контексті тогочасних культурних реалій, зокрема післявоєнного відродження, стає очевидною важливість емоційної стійкості і готовності знову шукати сенс у відносинах, що є однією з головних тем роману.

Відзначимо, що літературні персонажі, такі як Голден Колфілд у «Над прірвою у житті», репрезентують важливу проблему самоідентифікації підлітків в умовах соціального змінення. Зображене покоління опиняється між двома світами: дитинством та дорослішанням, з усіма притаманними цьому етапу проблемами, такими як пошук власної ідентичності, бунт проти соціальних норм і моральних стандартів. Голден стає своєрідним символом протесту молоді проти того, що здається йому фальшивим і бездушним у світі дорослих, що підтверджується його постійними роздумами і намаганням уникати обов'язків, які нав'язує йому суспільство.

Отже, у літературах світу склалася традиція художньої презентації образів підлітків, які допомагають реципієнтові осмислити сутність усіх трансформацій у суспільстві на певних етапах його розвитку.

Висновки до першого розділу

Отже, аналітичний огляд праць літературознавців, психологів дав можливість з'ясувати специфіку художньої інтерпретації психіки підлітка у творах літератури. Відзначимо, що сучасна зарубіжна література відображає різноманітні аспекти підліткової психології, включаючи проблеми самоусвідомлення, емоційної нестабільності, соціальної ізоляції та пошуку ідентичності.

Помічено, що художні образи підлітків стали важливими не тільки для розуміння самого вікового періоду, а й для вивчення процесів становлення особистості в складному соціокультурному контексті.

Відзначимо, що художня презентація образів підлітків та молоді в літературі відзеркалює культурно-історичних трансформацій, які відбуваються у світі. У творах літератури особистісні драми та внутрішні пошуки героїв-підлітків переплітаються з великими історичними змінами.

Літературознавці стверджують, що історичні події, суспільні ідеали, моральні норми та культурні традиції впливали на художнє моделювання характерів підлітків, визначаючи особливості поведінки, світосприйняття та цінностей літературних героїв.

Письменники у процесі створення образу підлітка використовують різні засоби характеристики персонажа, зокрема опис зовнішності, манеру поведінки та мовлення, а також предметний світ, що його оточує.

З'ясовано, що художня література, що зображує підлітковий світ, є особливо цінною, адже низка проблем, які переживає головний герой у романах для підлітків, допомагає краще зрозуміти складний підлітковий перехідний етап, особливості сприйняття навколишнього світу.

РОЗДІЛ 2

СПЕЦИФІКА ХУДОЖНЬОЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ПСИХОЛОГІЇ ПІДЛІТКА У РОМАНІ «ЕНН ІЗ ЗЕЛЕНИХ ДАХІВ» ЛЮСІ МОНГТГОМЕРІ

2.1. Особливості психологічного портрету головної героїні

Одним із головних аспектів художнього зображення в романі Люсі Мод Монтгомері «Енн із Зелених Дахів» є формування психологічного портрету головної героїні – Енн Ширлі. Авторка майстерно розкриває складний внутрішній світ підлітка, який формується в умовах нового соціального

середовища, міжособистісних викликів та власного пошуку ідентичності. Енн – це не просто персонаж, а яскравий приклад психологічно глибокої, самотньої особистості, яка проходить шлях від вразливої, мрійливої дитини до впевненої у собі, морально зрілої молодшої дівчини. Через образ Енн авторка не лише досліджує внутрішній світ підлітка, а й створює взірць духовного зростання, що є актуальним і сьогодні.

Однією з помітних особливостей зображення головної героїні роману є акцентуація уваги на її мовленні. Попри свій юний вік Енн Ширлі, вона спілкується мовою, яка зовсім не типова для дітей. Авторка надає їй реплікам риси офіційно-ділового, наукового та публіцистичного стилів, використовуючи формальні вислови, стійкі мовні звороти та складні граматичні конструкції. Яскравим прикладом цього є слова Енн: *«Я гадаю, ви пан Метью Катберт із Зелених Дахів?»* – промовила вона чистим і приємним голосом. – *«Мені дуже приємно вас бачити. Я вже почала хвилюватися, що ви не приїдете по мене, і уявляла собі всі можливі причини, які могли цьому завадити. Я вже вирішила, що якщо ви сьогодні не приїдете, то піду до великої дикої вишині на повороті й залізу на неї, щоб залишитись там на ніч»* [27].

Відзначимо, що мовлення Енн Ширлі свідчить про високий рівень внутрішньої культури, багатий словниковий запас і здатність до логічного мислення. Енн не просто висловлює думку, а намагається обґрунтувати свої припущення, демонструючи здатність до рефлексії та аналізу ситуації. Це характерна риса підліткового мислення, коли дитина починає не тільки реагувати на події, а й шукати причинно-наслідкові зв'язки. У її мовленні простежується емоційна насиченість, яка виявляється у використанні таких фраз, як *«почала хвилюватися»*, *«уявляла собі всі можливі причини»*, *«залізу на неї, щоб залишитись там на ніч»*. Такі вислови свідчать про яскраву уяву дівчинки, її схильність до драматизації та емоційної гіперболізації – типових

рис підліткової психіки. Енн сприймає світ нераціонально, а емоційно, створюючи у власній уяві альтернативні сценарії розвитку подій [27].

Стиль її мовлення ілюструє притаманну потребу у спілкуванні. Вона говорить багато й охоче, намагаючись одразу встановити контакт з Метью, що пояснюється не лише її товариським характером, а й глибоким прагненням до соціальної включеності, яке виникає як наслідок попереднього досвіду сирітства, самотності та відсутності емоційної підтримки.

Слова Енн Ширлі *«Всередині мене є неначе ціла купа різних Енн! Я часом думаю, що саме тому я постійно й потрапляю в халепи. Якби там була одна-єдина Енн, то було б зручніше, зате не так цікаво»* глибоко розкривають складність внутрішнього світу героїні та підкреслюють її здатність до самоспостереження й рефлексії. Енн усвідомлює, що в її характері поєднуються різні риси: мрійливість, емоційність, імпульсивність, розсудливість – і саме ця внутрішня багатоманітність часто стає причиною її помилок чи нестандартної поведінки. Водночас героїня не прагне змінити себе заради зручності, вона визнає й приймає свою складну натуру, навіть знаходячи в ній чарівність і життєву привабливість. Така позиція свідчить про її розвинену індивідуальність і емоційну глибину [27].

Її поведінка демонструє типову для підліткового віку внутрішню суперечливість: прагнення бути «нормальною» співіснує з бажанням залишатися собою – яскравою, живою, непередбачуваною. Через самоіронічний тон Енн виявляє своє вміння сприймати себе не лише серйозно, а й з гумором, що свідчить про зрілий підхід до самопізнання. Люсі Монгтгомері через цю репліку надає читачеві можливість зазирнути в емоційний світ підлітка, де триває активне становлення особистості, пошук гармонії між внутрішніми пориваннями та зовнішніми вимогами.

Відчуття глибокої самотності та неприйняття з боку світу супроводжує Енн Ширлі з перших сторінок роману «Енн із Зелених Дахів». Вона постає перед читачем як рудоволоса дівчинка-сирота з Нової Шотландії, яка з раннього віку позбавлена батьківської любові та підтримки, не має справжнього дому й близьких людей. Приїзд до Ейвонлі для неї – це не просто зміна місця проживання, а спроба знайти нову родину й сенс життя, якого їй так бракувало. Енн з боєм говорить про те, що вона ніколи не почувалася чиясь по-справжньому, і ці слова звучать як крик душі дитини, яка прагне тепла й турботи: *«Я ще ніколи нічия не була – так, щоби по-справжньому»*; *«Бо я вже тоді була нікому непотрібна»* [27].

Особливо гостро це відчуття посилюється, коли вона дізнається, що її всиновили випадково – Катберти насправді хотіли хлопчика для господарських справ. Це відкриття глибоко ранить дівчинку, адже вона знову стикається з відчуттям своєї «зайвості» й небажаності. Образ Енн у цей момент втілює не лише її особисту трагедію, а й більш загальне уявлення про жіночу долю, зокрема дитячу самотність, потребу в любові, прийнятті й безпеці. Її внутрішній біль і спрага бути потрібною виразно виявляються у прямих висловлюваннях, які авторка залишає майже без коментарів – вони самі звучать як сильне психологічне свідчення: *«Я вам не потрібна, бо я не хлопець! Я ніколи нікому не була потрібна»* [27].

У створенні образу головної героїні роману «Енн із Зелених Дахів» важливе місце займають алюзії до казкового світу «Аліси в Країні Див» Льюїса Керролла. Енн, як і Аліса, постійно перебуває на межі між реальністю та вимріяним світом фантазії, що підкреслює її глибоку внутрішню уяву. Цей паралелізм виявляється в численних епізодах: дівчинка помічає кролика, що шмигнув у траву; вдивляється у своє відображення на скляних дверцятах шафи, немов намагаючись зазирнути у чарівне Задзеркалля.

Ця літературна алюзія в романі Монтгомері презентована відкрито, а не приховано. Так, Енн розповідає: *«Коли я жила в місіс Томас, у неї в вітальні стояла книжкова шафа зі скляними дверцятами... Я уявляла, що моє відображення – це інша дівчинка, яка живе всередині»* [с.]. Цей казковий інтертекст увиразнює багатогранність образу Енн, її здатність не лише бачити навколишній світ крізь призму фантазії, а й глибоко переживати його, перетворюючи буденне на чарівне [27].

Отже, у романі «Енн із Зелених Дахів» Люсі Мод Монтгомері з великою художньою майстерністю змальовує глибокий і багатогранний психологічний портрет підлітка, зосереджуючи увагу на внутрішньому світі героїні – Енн Ширлі. Через мовлення персонажа, її рефлексії, емоційні реакції, потребу у спілкуванні та прагнення до самореалізації авторка не лише розкриває особистість дівчинки, а й відображає універсальні риси підліткової психіки: суперечливість, мрійливість, емоційну гіперболізацію, самотність і потребу в прийнятті.

Відзначимо, що художній образ Енн – це символ пошуку ідентичності, приклад духовного зростання й сили уяви як механізму подолання травматичного досвіду. Її здатність до самоіронії, любов до фантазування, емоційна глибина і водночас життєва енергія роблять образ героїні надзвичайно привабливим і близьким сучасному читачеві. Тож, психологічний портрет Енн Ширлі постає як художнє втілення складного, але надзвичайно важливого етапу дорослішання, що відзначається формуванням особистості у боротьбі за любов, гідність і власне місце у світі.

2.2. Взаємодія образу Енн із соціальним і природним середовищем

Однією з ключових особливостей романного світу Люсі Мод Монтгомері є гармонійне поєднання внутрішнього світу героїв із соціальним і природним середовищем, у якому вони живуть і формуються. У центрі цього світу – образ Енн Ширлі, дівчинки з надзвичайно чутливим світосприйняттям, яка вступає у складну, але плідну взаємодію з навколишнім середовищем. Авторка показує, що соціальне оточення – прийомні батьки, сусіди, шкільне середовище, друзі – значною мірою впливає на розвиток характеру дитини, її самооцінку, ставлення до себе та до інших. Проте особливу роль у внутрішньому становленні Енн відіграє й природа – мальовничі краєвиди Ейвонлі, квітучі сади, спокійні річки та чарівні гаї, що стають для дівчинки джерелом натхнення, розради та емоційного зцілення.

Монтгомері не просто змальовує природне тло подій – вона наділяє його символічним змістом, в якому відображаються переживання, мрії та духовні пориви героїні. Енн не є пасивною фігурою у взаємодії з оточенням – вона активно впливає на нього, змінює ставлення людей до себе, перетворює буденне на поетичне, а будинок із Зеленими дахами – на справжню домівку. Таким чином, соціальне та природне середовище в романі виступають не лише фоном, а й повноцінними чинниками формування особистості головної героїні. Її здатність до емпатії, уява, відкрите серце й глибока внутрішня потреба у прийнятті дозволяють їй гармонізувати своє існування у світі, що спершу був для неї чужим і відчуженим.

Енн Ширлі – унікальна героїня, народжена творчим задумом Люсі Мод Монтгомері. Її уява – наче магічна призма, через яку вона не лише інакше сприймає навколишній світ, а й впливає на тих, хто поруч. Ця здатність мріяти й бачити більше, ніж дозволяє реальність, трансформує саму Енн – вона зростає, змінюється, формує свою особистість.

Героїня водночас перебуває у декількох світах – у реальному й у вигаданих просторах, які вона створює у своїй уяві. Ці світи не існують відокремлено один від одного, навпаки – вони взаємодіють, переплітаються, творять багатогранне бачення дійсності. Для Енн реальний світ – це «*добрий зовнішній світ*», а водночас і «чарівний світ цвітіння, любові та дружби», а також «*дитячий світ Ейвонлі*», «*світ кольорів*» і, зрештою, «*її ідеальний світ мрій*» [27].

Енн не просто вигадує казкові історії – вона немов проживає їх, перевтілюючись у різні образи. Через ці ігри з уявою дівчинка відкриває нові сторони себе і світу, збагачуючи своє внутрішнє життя та емоційний досвід, що робить її характер глибоким, багатовимірним і неймовірно привабливим для читача. Багатий світ фантазії, уяви головної героїні свідчать про вміння авторки дуже добре знання дитячої психіки.

При цьому Л. Монтгомері демонструє, що уява Енн не є відривом від реальності, а навпаки – способом пізнання світу та себе. Вона допомагає дівчинці долати труднощі, адаптуватися до нового соціального середовища та знайти власне місце у світі. Як зазначає авторка, «*уяву треба не глушити, а розвивати*», і Енн є наочним прикладом того, як мрії та фантазія можуть стати джерелом сили, натхнення і самовираження.

Таким чином, взаємодія Енн із соціальним і природним середовищем формує багатогранний образ героїні, де поєднуються емоційна чутливість, моральна стійкість, соціальна адаптація та творчий потенціал. Її життя у світі Ейвонлі – це приклад гармонійного злиття внутрішнього та зовнішнього, реального і вигаданого, що робить роман Люсі Мод Монтгомері настільки привабливим для читачів різного віку.

Дуже влучно авторка роману зазначає: «*Це на дві третини Вордсворт і на одну – Енн Ширлі*» – фраза, де образ Енн порівнюється з поетом-романтиком

Вільямом Вордсвортом, свідчить про глибоку внутрішню спорідненість героїні з природою. Вордсворт був поетом, який славив красу природи й людську емоційність, тому таке порівняння підкреслює, що світосприйняття Енн формується під сильним впливом природного середовища. Вона не просто живе серед природи – вона вбирає її у свій внутрішній світ, виявляючи це у своїй мові, мисленні й поведінці. Водночас «одна третина» Енн у цій формулі вказує на її індивідуальність, яскраву особистість, яка вміє гармонійно поєднувати поетичне бачення природи з активною участю в соціальному житті [27].

Окрім того, на початку твору образ Енн Ширлі містить у собі мотив біблійної жертви, що особливо виразно підкреслює трагізм її життєвої долі. Дівчинка постає як беззахисна істота, покинута світом, яка потрапляє в дім Катбертів не з власної волі, а внаслідок помилки. Її перші дні в новій оселі пронизані напругою, невизначеністю й страхом бути знову покинутою. Цей мотив жертви акцентує увагу на глибоких психологічних переживаннях Енн та її дитячій вразливості.

Проте, у процесі розвитку сюжету цей мотив поступово слабшає і змінюється іншим – мотивом янгола. Енн вже не сприймається лише як жертва обставин. Вона починає відігравати активну позитивну роль у житті людей, які її оточують. Її поява стає своєрідним благословенням для Метью та Марілли, адже вона приносить у їхнє буденне існування радість, теплоту та новий сенс.

Помічено, що образ янгола втілюється через низку художніх деталей, алюзій і реплік самої героїні. Так, дівчинка у своєму уявному світі асоціює себе з вітром, що гойдає верхівки дерев: *«Я уявляю себе вітром, який дме в кронах тих дерев»*. У християнській традиції вітер часто символізує присутність ангелів, адже вони мають крила і здатні вільно пересуватися повітрям [27].

Яскраво проявляється янгольська природа Енн у сцені з брошкою. Спочатку її безпідставно звинувачують у крадіжці, тобто вона виявляється

невинною жертвою. Та коли правда відкривається, дівчинка переживає сильне емоційне піднесення й говорить: *«П'ять хвилин тому я так страждала, що хотіла б не народжуватися, а тепер не проміняла б себе навіть на янгола!»*. У цій репліці виявляється глибина її внутрішнього світу – Енн здатна прощати, вірити в добро й дарувати любов, наче істота небесного походження. Таким чином, вона ніби стає янголом у людській подобі, посланим не тільки для випробувань, а й для того, щоб змінити життя інших на краще [27].

Крім того, у поведінці та словах Енн постійно простежується відображення її чистоти та щирості. Вона турбується про інших, підтримує друзів у важких ситуаціях і намагається зрозуміти людей навколо, навіть коли сама відчуває біль або розчарування. Такі риси підкреслюють її моральну силу і нагадують про традиційне уявлення про ангелів як провідників добра та світла. Автор використав також образи світла і природи, щоб підкреслити цю особливість: наприклад, Енн часто пов'язує свої емоції з сонячним сяйвом, ясным небом або співом птахів, що створює атмосферу гармонії і чистоти [27].

Як бачимо, через художні деталі, алюзії, внутрішні переживання та добродійну поведінку героїні, образ Енн постає як уособлення ангельських якостей, що впливають на світ навколо неї і допомагають формувати моральні орієнтири для читачів.

Отже, художній образ Енн Ширлі у романі Люсі Мод Монтгомері постає як гармонійне поєднання внутрішньої чуттєвості, багатой уяви та глибокого зв'язку з соціальним і природним середовищем. Її взаємодія з навколишнім світом не є пасивною – навпаки, вона активно впливає на оточення, змінює долі людей, збагачує буденність поетичністю та мрією. Природа для Енн – не лише тло, а й джерело натхнення та душевного зцілення, а суспільство – простір для її особистісного зростання та прояву моральної сили. Мотиви жертви та янгола, що переплітаються в образі героїні, підкреслюють її багатогранність, духовну

красу й здатність до трансформації і саме ця здатність любити, прощати, мріяти й творити робить Енн неординарною постаттю, яка залишає глибокий слід у серці кожного читача.

2.3. Еволюція внутрішнього світу Енн

Еволюція внутрішнього світу головної героїні роману Люсі Мод Монтгомері «Енн із Зелених Дахів» є важливим складником художньої інтерпретації психології підлітка. Зміни, що відбуваються з Енн Ширлі впродовж її дорослішання, відображають закономірності емоційного та особистісного розвитку дитини в підлітковому віці. У межах психологічної науки підлітковий вік розглядається як період інтенсивного формування ідентичності, переосмислення власного досвіду, становлення системи цінностей, розвитку самосвідомості та здатності до рефлексії.

У романі ці процеси художньо втілюються через зміну характеру героїні, її ставлення до себе, інших людей і світу. Від початкової наївності, мрійливості та емоційної нестабільності Енн поступово приходить до виваженості, здатності до самоконтролю, емпатії та моральної зрілості.

Внутрішній світ Енн Ширлі у романі Люсі Мод Монтгомері не є сталим – він поступово еволюціонує, відображаючи складний і багатогранний процес дорослішання дитини, яка проходить шлях від самотньої, емоційно вразливої сироти до впевненої, морально зрілої особистості. На початку твору Енн постає як надзвичайно чутлива й уразлива дівчинка, яка потерпає від почуття непотрібності: *«Я ще ніколи нічия не була – так, щоби по-справжньому»*; *«Бо я вже тоді була нікому непотрібна»*. Ці слова є свідченням глибокої внутрішньої травми, що сформувалася внаслідок сирітства, відсутності емоційної підтримки та досвіду відторгнення. Героїня прагне знайти своє місце у світі, потребує

любові й прийняття, що цілком відповідає кризі ідентичності в підлітковому віці, описаній у психологічних теоріях Е. Еріксона [27].

Проте Енн не замикається у своїх стражданнях – вона виявляє надзвичайну життєву силу, здатність фантазувати й творити уявний світ, у якому почувається захищеною. У цьому сенсі її уява виконує терапевтичну функцію, що видно в репліці: *«Я уявляла, що моє відображення – це інша дівчинка, яка живе всередині»*. Такі форми уявного мислення в підлітків є характерними проявами компенсації емоційної недостатності та інструментами самозахисту [27].

Емоційна чутливість Енн поєднується з яскравою здатністю до емпатії та морального оцінювання поведінки інших. Вона не тільки відчуває власні страждання, а й гостро реагує на чужий біль. Це проявляється, наприклад, у її стосунках із Мерілою та іншими дітьми: *«Я так сумувала за тими, хто потребував допомоги, що не могла спокійно сидіти»*. Ця здатність до глибокого співчуття підкреслює її внутрішню благородність і робить її характер багатовимірним, адже Енн одночасно переживає власні труднощі та вчиться усвідомлювати емоції й потреби оточуючих [27].

Крім того, її світ сповнений символів і асоціацій, які відображають прагнення до гармонії та порядку, що є природною потребою підлітка у період емоційної нестабільності. Наприклад, захоплення природою та спостереження за змінами навколишнього світу дають їй відчуття стабільності та контролю: *«Я люблю сидіти на пагорбі й спостерігати, як сонце падає на дерева – тоді мені здається, що все на світі на своєму місці»*. Такі моменти внутрішньої рівноваги демонструють, як героїня формує власні моральні та естетичні орієнтири, що допомагають їй долати складнощі соціальної адаптації [27].

Поступово Енн вчиться адаптуватися до соціального середовища, шукати контакти та встановлювати стосунки, що помітно, зокрема, у сцені знайомства з

Метью, коли вона говорить: *«Я гадаю, ви пан Метью Катберт із Зелених Дахів? ... Я вже почала хвилюватися, що ви не приїдете по мене...»*. Така відвертість і відкритість у спілкуванні свідчать про її потребу в довірливих взаєминах, а також про поступову зміну способу взаємодії з навколишнім світом – від замкненості до відкритості [27].

Окремим етапом у розвитку внутрішнього світу героїні є усвідомлення складності власної натури: *«Всередині мене є неначе ціла купа різних Енн!... Якби там була одна-єдина Енн, то було б зручніше, зате не так цікаво»*. Цей уривок демонструє здатність Енн до самоспостереження й внутрішньої рефлексії – ключові ознаки психологічного дозрівання, так як вона не лише ідентифікує внутрішні суперечності, але й приймає їх як частину своєї особистості [27].

Важливою віхою в еволюції Енн є сцена з брошкою, коли її звинувачують у крадіжці. Цей епізод ілюструє здатність героїні до емоційного самовладання й морального зростання: *«П'ять хвилин тому я так страждала, що хотіла б не народжуватися, а тепер не проміняла б себе навіть на янгола!»*. Така трансформація почуттів – від болю до прийняття й подяки – є свідченням її внутрішньої сили, здатності переживати кризи з гідністю [27].

Зрештою, Енн досягає гармонії між уявним і реальним світами, між власними потребами та очікуваннями суспільства. Як показано в репліці: *«Я уявляю себе вітром, який дме в кронах тих дерев»*, вона вже не лише мріє, а й органічно інтегрує уявне у реальне, поєднуючи поетичність із практичністю. Цей синтез вказує на завершення певного етапу її внутрішнього розвитку – формування цілісної, зрілої особистості [27].

Отже, художня еволюція внутрішнього світу Енн Ширлі в романі «Енн із Зелених Дахів» не лише відображає психологічну динаміку підліткового віку, а

й виступає універсальним символом духовного становлення дитини в контексті любові, прийняття та самореалізації.

Відзначимо, щоеволюція внутрішнього світу Енн Ширлі в романі Люсі Мод Монтгомері «Енн із Зелених Дахів» є цілісним і послідовним процесом становлення особистості, що поєднує в собі як психологічну, так і моральну динаміку. Від образу емоційно вразливої, але мрійливої сироти, яка шукає любові й прийняття, до сильної, саморефлексивної дівчини, здатної на глибокі почуття, вдячність, прощення та співчуття – цей шлях засвідчує значущість довірливого середовища, дружніх взаємин і моральної підтримки у формуванні характеру дитини.

Висновки до другого розділу

Аспектний аналіз внутрішнього світу головного персонажа роману «Енн із Зелених Дахів» дав можливість аналітично осмислити специфіку художньої еволюції внутрішнього світу головної героїні твору Енн Ширлі. Відзначимо, що художній образ Енн дуже добре відображає психологічну динаміку підліткового віку, виступає універсальним символом духовного становлення дитини в контексті любові, прийняття та самореалізації.

Авторка акцентувала увагу на здатності Енн самоусвідомлювати усі складності власного характеру. Специфіка психологічного портрету підлітка у романі «Енн із Зелених Дахів» полягає у тому, що письменниці вдалося художньо презентувати неймовірну життєву енергію дівчинки, розкрити її дивовижний світ уяви та фантазії, наповнити її внутрішній світ неймовірним життєвим оптимізмом.

Помічено, що у романі ці процеси художньо втілюються через зміну характеру героїні, її ставлення до себе, інших людей і світу. Від початкової наївності, мрійливості та емоційної нестабільності Енн поступово приходить до виваженості, здатності до самоконтролю, емпатії та моральної зрілості.

Головна героїня перебуває у декількох світах – у реальному й у вигаданих просторах, які вона створює у своїй уяві. Ці світи не існують відокремлено один від одного, навпаки – вони взаємодіють, переплітаються, створюють багатогранне бачення дійсності. І в реальному, дійсному світі.

У створенні образу головної героїні роману «Енн із Зелених Дахів» важливе місце займають алюзії до казкового світу «Аліси в Країні Див» Льюїса Керролла. Енн, як і Аліса, постійно перебуває на межі між реальністю та вимірним світом фантазії, що підкреслює її глибоку внутрішню уяву.

З'ясовано, що Енн Ширлі – унікальна героїня, народжена творчим задумом Люсі Мод Монтгомері. Її уява – наче магічна призма, через яку вона не лише інакше сприймає навколишній світ, а й впливає на тих, хто поруч. Ця здатність мріяти й бачити більше, ніж дозволяє реальність, трансформує саму Енн – вона зростає, змінюється, формує свою особистість.

Отже, художній образ Енн – це зразок духовного зростання й сили уяви як механізму подолання травматичного досвіду. Її здатність до самоіронії, любов до фантазування, емоційна глибина і водночас життєва енергія роблять образ героїні надзвичайно привабливим і близьким сучасному читачеві.

РОЗДІЛ 3
МЕТОДИЧНА МОДЕЛЬ ВИВЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЇ ПІДЛІТКА У
РОМАНІ «ЕНН ІЗ ЗЕЛЕНИХ ДАХІВ» ЛЮСІ МОНГТГОМЕРІ НА
УРОКАХ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

**3.1. Методичні рекомендації щодо вивчення роману «Енн із Зелених Дахів»
у шкільному курсі зарубіжної літератури**

Вивчення зарубіжної літератури в шкільному курсі є важливим засобом формування читацької культури, емоційного інтелекту та морально-етичних цінностей учнів. Особливе місце в цьому процесі посідають твори, які зображують світ дитини або підлітка, адже вони найближчі школярам за віковими особливостями й психологічним сприйняттям. Саме таким твором є роман Люсі Монтгомері «Енн із Зелених Дахів» – глибоке, зворушливе й світле оповідання про формування особистості, про дорослішання, внутрішній світ дитини, її мрії, страхи, прагнення до прийняття й самореалізації.

Огляд чинних навчальних програм із зарубіжної літератури свідчить, що роман Люсі Мод Монтгомері «Енн із Зелених Дахів» не передбачено до обов'язкового вивчення у 10-11 класах у рамках Державного стандарту базової середньої освіти. У програмі для базового рівня (стандарту) цей твір відсутній, що засвідчує обмежене представлення англomовної жіночої прози початку ХХ століття в основній школі [28].

Водночас, попри відсутність твору у обов'язковій навчальній програмі, його можна ефективно використовувати на факультативних заняттях або у формі проєктної діяльності. Робота з романом «Енн із Зелених Дахів» сприяє розвитку навичок критичного мислення, аналізу поведінки персонажів та розуміння причинно-наслідкових зв'язків у сюжеті. Учні мають можливість порівнювати власний життєвий досвід із переживаннями героїні, формуючи емоційну чутливість та емпатію.

Крім того, педагог має можливість застосовувати різні методичні прийоми для залучення учнів до глибокого вивчення тексту: роботу в групах, творче переосмислення фрагментів роману, обговорення морально-етичних дилем, складання характеристик персонажів. Такий підхід допомагає не лише ознайомитися з літературним твором, а й розвивати мовленнєві компетенції, художньо-естетичне сприйняття та загальнокультурну компетентність учнів.

Водночас у профільній школі, згідно з навчальною програмою із зарубіжної літератури для 10-11 класів (профільний рівень), роман «Енн із Зелених Дахів» включено до вивчення в 10 класі. Твір вивчається в межах розділу «Проза й поезія пізнього романтизму та переходу до реалізму» (15 годин). У програмі зазначено, що Люсі Мод Монтгомері (1874-1924) – видатна канадська письменниця, авторка популярних «жіночих романів», серед яких «Енн із Зелених Дахів» вирізняється глибиною психологічного портретування й емоційною насиченістю [29].

Під час аналізу роману акцентується увага на сюжеті, який розповідає про життя дівчинки-сироти, її дорослішання та розвиток творчої уяви. Учні знайомляться зі світом дорослих, змальованим у творі, з уявленнями Енн про життя і їхнім впливом на мешканців Ейвонлі. У змісті твору підкреслено інтертекстуальні зв'язки з образами та мотивами світової культури – Біблії, античної міфології, казок Ганса Крістіана Андерсена, творів Льюїса Керролла та письменників-романтиків.

Працюючи над романом учні ознайомлюються з художніми засобами, які використовує авторка для створення образу Енн. Особлива увага приділяється епітетам, порівнянням, метафорам та художньому опису природи, що відображає внутрішній світ героїні. Методика включає аналіз окремих сцен та уривків, що допомагає школярам зрозуміти психологічні переживання Енн, її мрії, страхи, радості й розчарування. Вчитель може використовувати вправи на порівняння власних емоцій і вражень учнів із переживаннями героїні, що сприяє розвитку емпатії та критичного мислення.

Важливим аспектом методичного підходу є формування навичок художнього моделювання. Учні можуть створювати власні міні-оповідання або малюнки, у яких відображають власне розуміння образу Енн, її характеру та світовідчуття. Такі вправи сприяють розвитку творчого мислення, художньої

уяви та вміння передавати емоційний стан персонажа через слово, графіку або комбінацію обох засобів. Використання цих методичних прийомів допомагає глибше усвідомити значення художнього образу та сприяє формуванню власного читацького світогляду.

Питання для розгляду, запропоновані навчальною програмою, які будуть вивчатись на окремих уроках [29]:

1. Люсі Мод Монтгомері (1874 – 1924). «Енн із Зелених Дахів». Люсі Мод Монтгомері – видатна канадська письменниця, авторка популярних «жіночих романів».
2. «Енн із Зелених Дахів»: особливості сюжету про дівчинку-сироту, її дорослішання і розвиток творчої уяви. Світ дорослих у творі. Уявлення Енн про світ та її вплив на мешканців Ейвонлі.
3. Образи й мотиви світової культури у творі (Біблія, міфи, казки Г.К. Андерсена, Льюїса Керролла, твори письменників-романтиків та ін.).

Таким чином, роман Монтгомері розглядається як цінний зразок художньої літератури, що дозволяє учням профільного рівня осмислювати питання особистісного становлення, уяви, моралі та соціальної взаємодії – важливі для формування емоційно зрілої та читацьки компетентної особистості.

Окреслемо наступні методичні рекомендації щодо вивчення роману «Енн із Зелених Дахів» у шкільному курсі зарубіжної літератури (рис. 3.1.).



Рис. 3.1. Методичні рекомендації щодо вивчення роману «Енн із Зелених Дахів» у шкільному курсі зарубіжної літератури

Підготовча робота до самостійного читання роману Люсі Мод Монтгомері «Енн із Зелених Дахів» має важливе значення для подальшого глибокого сприйняття й аналізу твору. *На цьому етапі необхідно створити позитивну читацьку мотивацію*, налаштувати учнів на вдумливе осмислення тексту та зорієнтувати їх на ключові теми й художні особливості.

Насамперед варто провести вступну бесіду, яка допоможе викликати інтерес до роману. Можна поставити запитання, що апелюють до особистого досвіду школярів: «Чи хотіли б ви змінити своє життя?», «Що для вас означає уява?», «Як ви ставитеся до дітей, які залишилися без батьків?» Такі питання створюють емоційний місток між учнем і майбутнім текстом, пробуджують цікавість.

Другий важливий компонент підготовки – **знайомство з біографією письменниці**. Вчитель може коротко розповісти про Люсі Мод Монтгомері, її дитинство, схильність до фантазування, ранню втрату матері й самотність, що згодом вилилися в образ головної героїні. Доцільно показати презентацію або коротке відео, навести цікаві цитати з її щоденників, дати завдання учням підготувати повідомлення про письменницю.

Наступний етап – **формування історико-культурного контексту**. Слід пояснити учням, що роман написаний на межі двох літературних епох – пізнього романтизму та реалізму, та розповісти, як ці напрями відображені у творі. Доцільно також уточнити, що «Енн із Зелених Дахів» належить до жанру роману виховання, де простежується процес дорослішання героя й формування особистості.

Важливо також налаштувати учнів на **самостійне вдумливе читання**, пояснивши, що це не просто ознайомлення з текстом, а активна розумова діяльність. Можна дати учням орієнтовні питання, на які вони звертатимуть увагу під час читання: «Яка головна риса характеру Енн?», «Як змінюється її життя та світогляд?», «Чому вона так впливає на людей навколо?» Така установка допоможе зосередити увагу на головному.

Рекомендуємо також використати **візуальний супровід: уривки з екранізацій, бук-трейлери, ілюстрації**, які дозволять учням краще уявити атмосферу твору, природу канадського острова Принца Едварда, будинок із зеленими дахами, оточення Енн. Після перегляду доречно провести коротке обговорення: «Які емоції викликав у вас цей фрагмент?», «Що зацікавило найбільше?».

Завершити підготовку можна **створенням читацької мапи або особистого щоденника читача**, в якому учні фіксуватимуть свої думки, враження та питання, що виникають у процесі читання. Така діяльність

активізує емоційно-ціннісне ставлення до твору та стане основою для подальшого аналізу на уроках.

Таким чином, підготовча робота до самостійного читання роману «Енн із Зелених Дахів» має бути різноплановою, включати елементи бесіди, дослідження, перегляду візуальних матеріалів і формування читацьких установок і усе це сприятиме глибшому зануренню учнів у художній світ твору та усвідомленому прочитанню.

3.2. Моделі уроків зарубіжної літератури з вивчення твору Люсі Мод Монтгомері «Енн із Зелених Дахів»

Для кращого осмислення образу Енн Ширлі на уроках зарубіжної літератури, пропонуємо низку розробок уроків, які на нашу думку, сприятимуть всебічному розумінню образу Енн Ширлі як уособлення гармонійного розвитку особистості. Уроки побудовано з урахуванням вікових особливостей учнів, їхнього емоційного сприйняття та здатності до рефлексії.

Основна мета уроків – показати, як головна героїня твору Люсі Мод Монтгомері втілює в собі ідеї доброти, щирості, прагнення до знань і творчості, а також як її характер змінюється під впливом нових умов життя та взаємодії з оточенням.

У центрі уроку – особистість Енн як приклад духовного, емоційного та інтелектуального зростання. Ми пропонуємо учням розглянути ключові етапи формування її характеру: від самотньої дівчинки-сироти з багатою уявою – до зрілої особистості, здатної до емпатії, відповідальності та морального вибору. Такий підхід дозволяє не лише аналізувати художній текст, а й формувати в учнів власні ціннісні орієнтири.

Урок передбачає застосування інтерактивних методів навчання: бесіди, роботи в групах, «гронування» асоціацій, аналізу цитат, міні-дискусій. Зокрема, учням пропонується визначити риси характеру Енн, порівняти її уявлення про світ із поглядами дорослих, оцінити її вчинки та простежити, як змінилася її поведінка з часом. Обговорення супроводжується цитатами з тексту, які підтверджують певні риси чи трансформації героїні.

Особлива увага приділяється художнім засобам, якими авторка передає внутрішній світ дівчинки: метафорам, порівнянням, описам природи, авторському ставленню, що дозволяє учням глибше зрозуміти естетику твору, відчувати його емоційний підтекст і побачити, як зовнішній світ відображає внутрішній світ Енн.

План-конспект уроку на тему:

«Енн Ширлі як приклад гармонійного розвитку особистості»

Мета:

Навчальна:

- Ознайомити учнів з образом Енн Ширлі як літературним прикладом гармонійно розвиненої особистості;
- Проаналізувати основні риси характеру героїні роману Л. М. Монтгомері «Енн із Зелених Дахів»;
- Визначити чинники, що вплинули на становлення її світогляду, моральних цінностей, емоційного та інтелектуального розвитку.

Розвивальна:

- Розвивати навички аналізу художнього тексту, вміння виділяти ключові риси характеру персонажа;
- Сприяти розвитку емоційного інтелекту, критичного мислення, вміння аргументовано висловлювати власну думку;

- Формувати вміння співвідносити поведінку персонажа з реальними життєвими ситуаціями.

Виховна:

- Виховувати інтерес до читання художньої літератури та пізнання внутрішнього світу героїв;
- Формувати уявлення про гармонійну особистість, її моральні цінності, чесність, щирість, допитливість і наполегливість;
- Сприяти формуванню толерантності, поваги до інших, розвитку уяви, творчого мислення та самовираження.

Обладнання: підручник, опорний конспект.

Тип уроку: формування ключових компетентностей.

Хід уроку:

I. Організаційний момент.

Доброго дня, діти! Рада вас бачити на уроці. Сьогодні ми зануримося у світ художньої літератури та познайомимося ближче з чарівною, щирою та надзвичайно цікавою героїнею – Енн Ширлі з роману Люсі-Мод Монтгомері «Енн із Зелених Дахів».

Енн – не просто дівчинка-сирота, а приклад того, як мрійливість, допитливість, наполегливість і щире серце допомагають людині стати гармонійною особистістю.

Підготуйте, будь ласка, зошити, ручки, налаштуйтеся на роботу – сьогодні ми будемо аналізувати характер героїні, шукати приклади її розвитку та разом визначимо, що ж таке гармонійна особистість.

Готові? Тоді починаємо!



II. Актуалізація опорних знань.

Міні-гра «Хто така Енн Ширлі?»

Питання до учнів:

1. Чи читали ви уривки або повний текст роману «Енн із Зелених Дахів»? Що вас найбільше вразило?
2. Якою ви уявляєте головну героїню? Які риси вона має?
3. Чим Енн відрізняється від інших дітей?
4. Що, на вашу думку, означає «гармонійний розвиток особистості»?

III. Мотивація навчальної діяльності.

Сьогодні на уроці ми:

- дізнаємося, як змінювалася Енн протягом сюжету твору;
- визначимо риси її характеру, що свідчать про гармонійний розвиток;
- простежимо, як вплив оточення, виховання, освіта та життєві труднощі формували її особистість;
- навчимося висловлювати власну думку про персонажів літературних творів, обґрунтовуючи її прикладами з тексту;
- замислимося над тим, як стати гармонійною особистістю у реальному житті.

IV. Вивчення нового матеріалу.

1. Вступ до теми.

Сьогодні ми поговоримо про героїню літературного твору, яка надихає вже не одне покоління читачів. Це Енн Ширлі – дівчинка, що попри складну долю, виростає доброю, розумною, талановитою та гармонійною особистістю. Ми дізнаємось, що таке гармонійний розвиток, і як Енн є його прикладом.

Питання до учнів:

- Що, на вашу думку, означає бути гармонійною особистістю?
- Якими рисами повинна володіти така людина?

2. Хто така Енн Ширлі?

Енн Ширлі – вигадана героїня роману *«Енн із Зелених Дахів»* Люсі-Мод Монтгомері. Вона – сирота, яку помилково всиновили Марілла та Метью Катберти. Спочатку її не хотіли залишати, але завдяки своєму



характеру, щирості, яскравій уяві та допитливості Енн завойовує їхню любов. Від першого дня свого перебування в Авонлеї Енн вчиться, розвивається, долає труднощі, змінює себе й навколишніх людей. Вона проходить шлях від бідної дівчинки до зрілої, освіченої, глибоко моральної особистості.

Енн Ширлі – це яскравий приклад того, як складні життєві обставини не обов’язково визначають майбутнє людини. Попри те, що вона була сиротою і її життя сповнене втрат та труднощів, Енн змогла зберегти свою доброту, щирість і життєву енергію. Її характер поєднує мрійну уяву та наполегливість, допитливість і бажання вчитися, що робить її гармонійною особистістю.

З перших днів у Зелених Дахах Енн демонструє свої сильні риси: щирість, допитливість, вразливість і велику уяву. Вона постійно прагне дізнаватися нове, ставить запитання, обмірковує прочитане й пережите, намагається висловити свої думки яскраво і образно. Її мрійливість не заважає реалістично оцінювати життя, а, навпаки, допомагає знаходити творчі підходи до вирішення проблем і адаптуватися до нових умов.

Освіта та підтримка Марілли і Метью Катберти відіграють важливу роль у формуванні характеру Енн. Вона вчиться дисципліні, відповідальності та працьовитості, одночасно зберігаючи свою індивідуальність і креативність. Ці

риси допомагають їй досягати успіхів у навчанні, творчості та соціальних взаємодіях.

Енн також демонструє емоційну зрілість і моральну чутливість. Вона швидко помічає настрій інших людей, вміє співчувати, підтримувати і проявляти турботу. При цьому вона не боїться висловлювати власні переконання, відстоювати справедливість і відчувати відповідальність за власні вчинки. Така здатність поєднувати емоційність із розумом робить її прикладом гармонійного розвитку особистості. Життєві труднощі, з якими стикається Енн, лише підкреслюють силу її характеру. Вона переживає розчарування, помилки, конфлікти та втрати, але не дозволяє цим подіям зіпсувати своє ставлення до світу. Кожна подія стає уроком, що розвиває її мудрість, стійкість та здатність цінувати життя та людей навколо.

Таким чином, Енн Ширлі є прикладом гармонійної особистості, у якій поєднані інтелектуальні, моральні та емоційні якості. Вона вчить читачів не боятися мріяти, бути добрими, наполегливими і відкритими до світу, а також прагнути власного розвитку, незважаючи на зовнішні обставини.

3. Що таке гармонійна особистість?

Гармонійна особистість – це людина, яка розвивається всебічно:

- Інтелектуально (навчається, мислить, цікавиться світом),
- Емоційно (виражає почуття, співпереживає),
- Морально (має цінності, чесна, справедлива),
- Соціально (вміє спілкуватися, працювати в колективі),
- Творчо/естетично (має уяву, любить красу природи, мистецтво).

Енн поєднує всі ці риси, тому ми вивчаємо її як приклад гармонійного розвитку.

Риси гармонійної особистості на прикладі Енн Ширлі

Сфера розвитку	Прояв у характері Енн	Приклад із твору
Інтелектуальна	Любов до навчання, читання, мрійливість	Стає найкращою ученицею, вступає до коледжу.
Емоційна	Вміння щиро радіти, переживати, вибачати	Примирення з Діаною, співчуття до Метью та Марілли.
Моральна	Чесність, справедливість, принциповість	Не приймає брехні, навіть коли це їй не вигідно.
Соціальна	Здатність дружити, співпрацювати, піклуватися про інших	Допомагає Маріллі, підтримує друзів.
Творча / естетична	Багата уява, любов до природи, поетичне бачення світу	Називає місця улюбленими назвами: «Озеро сяючих вод», «Алея коханців» тощо.

4. Як формується гармонійна особистість?

Розвиток Енн – результат впливу різних чинників:

1. Сім'я: хоча Енн сирота, любов Метью і Марілли допомогла їй розквітнути;
2. Освіта: навчання стало для неї способом вирватися з бідності, реалізувати мрії;
3. Природа: у своїх роздумах вона знаходила натхнення, заспокоєння;
4. Друзі й конфлікти: спілкування з ровесниками, зокрема з Діаною й Гілбертом, допомогло Енн дорослішати.

Гармонійний розвиток особистості потребує підтримки, любові, освіти, самоусвідомлення та наполегливості.

Образ Енн Ширлі – приклад для наслідування. Він навчає:

- бути собою, навіть коли тебе не розуміють;

- боротися за свої мрії;
- не втрачати доброти та віри у краще;
- цінувати навчання, творчість, дружбу.

Завдання з цитатами про Енн

Вчитель: Діти, я підготувала для вас цікаве завдання, яке допоможе нам глибше зрозуміти образ Енн Ширлі та її внутрішній світ. Ми вже знаємо, що Енн – це не просто дівчинка-сирота, а яскравий приклад психологічно глибокої та самобутньої особистості, яка проходить шлях від вразливої, мрійливої дитини до впевненої у собі, морально зрілої молодой дівчини. Як я вже говорила, авторка Люсі Мод Монтгомері майстерно розкриває внутрішній світ героїні через її мовлення, емоції та взаємодію з навколишнім середовищем.

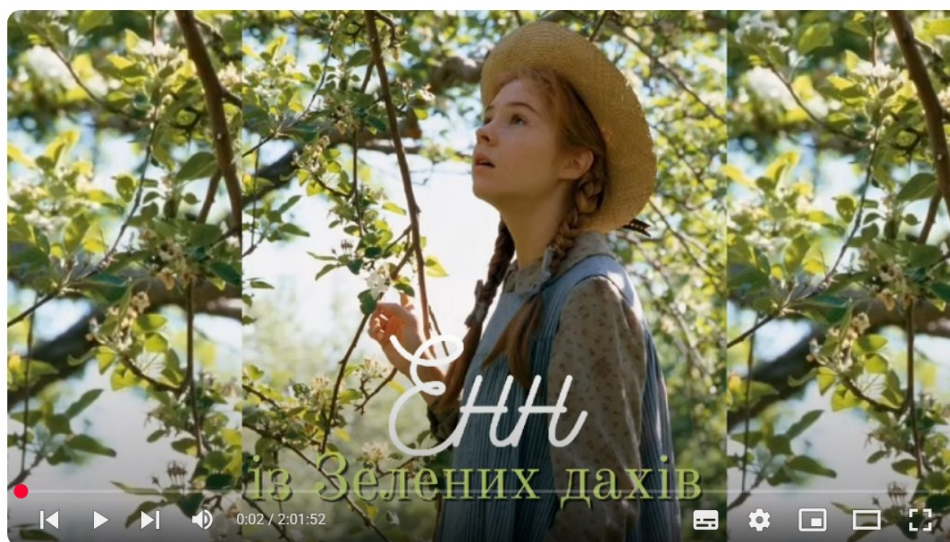
Перед цим, я підготувала для вас вибіркoві фрагменти аудіокниги українською мовою. Послухавши їх, ми зможемо ще глибше відчути переживання Енн, побачити, як вона фантазує, мріє та долає самотність.

Слухаючи, звертайте увагу на слова та думки Енн, її емоційний стан та внутрішні діалоги. Після прослуховування ми обговоримо, як змінюється її внутрішній світ, що допомагає їй справлятися з труднощами, і які психологічні аспекти розвитку підлітка відображені у романі.

Давайте увімкнемо аудіо і разом зануримося в світ Енн Ширлі.

Прослуховування аудіокниги (вибіркoві фрагменти):

<https://www.youtube.com/watch?v=jwodHFf7cu0&list=PL8xUmd73paruo1RFiouz9gGmdRkUkftV>



Енн із Зелених дахів- АУДІОКНИГА (Розділ 1-8)

Зверніть увагу на такі цитати:

- *«Я ще ніколи нічия не була – так, щоби по-справжньому»; «Бо я вже тоді була нікому непотрібна» – вони показують глибину її самотності та прагнення до прийняття.*
- *«Всередині мене є неначе ціла купа різних Енн!... Якби там була одна-єдина Енн, то було б зручніше, зате не так цікаво» – це свідчення її здатності до самоспостереження й рефлексії.*
- *«Я уявляю себе вітром, який дме в кронах тих дерев» – приклад поєднання фантазії з реальним світом та гармонійного розвитку особистості.*

Сьогодні ми будемо працювати над вправою, яка допоможе зрозуміти, як саме формується характер Енн, її внутрішній світ і взаємодія з соціальним та природним середовищем.

Вправа «Психологічний портрет Енн Ширлі»

1. Розділіться на групи по 3–4 учні.
2. Кожна група отримує набір цитат із роману та короткий опис подій, в яких Енн брала участь.
3. Завдання:

- Визначити основні риси характеру Енн (мрійливість, емоційність, допитливість, самоіронія, здатність до рефлексії).
- Пояснити, як ці риси проявляються у взаємодії з людьми та природою (соціальне та природне середовище).
- Обрати одну цитату, яка найкраще відображає розвиток її внутрішнього світу, і аргументовано пояснити свій вибір.

4. Після виконання завдання кожна група по черзі представляє свої висновки. Ми обговоримо, як різні аспекти характеру Енн допомагають їй гармонійно розвиватися, долати труднощі та формувати власну особистість.

Діти, пам'ятайте: під час виконання вправи важливо не просто перечитати цитати, а дійсно зрозуміти, що вони говорять про характер і внутрішній світ героїні. Постарайтеся відчувати, як її емоції, уява та взаємодія з людьми формують її унікальну особистість.

V. Узагальнення й систематизація знань.

Інтерактивна вправа «Хто я?»

1. «Я сирота, але ніколи не здавалася. Я вмію бачити красу навіть у найменшій речі» – *Енн Ширлі*.
2. «Мене не хвилює мода чи багатство – головне для мене мріяти, читати й бути доброю» – *Енн Ширлі*.
3. «Я – приклад того, як любов, знання і щирість допомагають вирости щасливою людиною» – *Енн Ширлі*.

VI. Підсумок уроку: рефлексія.

«Закінчи речення»:

- Сьогодні я дізнався, що Енн Ширлі...
- Найбільше мене вразила риса характеру...
- Я зрозумів, що гармонійна особистість – це...

VII. Домашнє завдання.

1. Намалювати колаж, який відображає характер Енн Ширлі.
2. Написати коротке есе (5-7 речень) на тему: «Чого мене навчила Енн Ширлі?».

План-конспект уроку на тему:

«Чи сучасна Енн сьогодні?»

Мета:

Навчальна:

- Розкрити образ Енн Ширлі у контексті сучасності;
- Порівняти цінності та риси характеру героїні з поглядами й поведінкою сучасних підлітків;
- Визначити, які риси Енн залишаються актуальними сьогодні.

Розвивальна:

- Розвивати навички дискусії, вміння аргументовано доводити власну позицію;
- Сприяти формуванню критичного та креативного мислення;
- Розвивати комунікативні компетентності, вміння слухати опонента, толерантно реагувати на іншу думку.

Виховна:

- Формувати ціннісне ставлення до літератури як до джерела життєвих орієнтирів;
- Виховувати шанобливе ставлення до духовних і моральних цінностей;
- Сприяти усвідомленню, що справжні чесноти не втрачають актуальності з часом.

Обладнання: підручник, опорний конспект.

Тип уроку: урок-диспут.

Хід уроку:

I. Організаційний момент.

Доброго дня, діти! Рада вас бачити на уроці. Сьогодні на уроці ми спробуємо дати відповідь на непросте запитання: «*Чи сучасна Енн сьогодні?*» У вас буде можливість не лише згадати улюблену героїню, а й висловити власну думку та взяти участь у справжньому диспуті.

Підготуйте, будь ласка, зошити, ручки, налаштуйтеся на роботу!

Готові? Тоді починаємо!

II. Актуалізація опорних знань.

Інтерактивна гра «Асоціації»

Учні називають прикметники, які характеризують Енн Ширлі (мрійлива, щира, непередбачувана, емоційна, добра тощо). Вчитель записує їх на дошці у вигляді «хмари слів».

Питання:

1. Чому саме ці риси ми відразу згадуємо?
2. Чи є вони характерними для сучасних дівчат і хлопців?

III. Мотивація навчальної діяльності.

Вчитель: Хоч роман Л. М. Монтгомері був написаний понад сто років тому, героїня й досі залишається улюбленицею багатьох читачів. Але чи можемо ми сказати, що вона сучасна? Чи не здається вона занадто мрійливою, надто «старомодною» для XXI століття?

Сьогодні ми й спробуємо це з'ясувати.

IV. Вивчення нового матеріалу.

Вчитель: Діти, перед тим як розпочати диспут, хочу, щоб ми трохи занурилися у психологічну та соціальну природу Енн Ширлі. Діти, пам'ятайте, що Енн – не просто літературна героїня, вона є прикладом гармонійного розвитку особистості, який поєднує внутрішній світ,



соціальні взаємодії та взаємодію з природою. Її характер формується під впливом різних чинників: прийомних батьків, друзів, школи, суспільних норм та, звичайно, власного багатого внутрішнього світу.

Енн має надзвичайно розвинену уяву, що дозволяє їй бачити красу і добро навіть у дрібницях. Вона не боїться висловлювати свої емоції і завжди залишається щирою, навіть коли оточення цього не розуміє. Ці риси – емпатія, допитливість, наполегливість, чесність – роблять її прикладом морально зрілої особистості, яка здатна до саморозвитку. Вона активно взаємодіє зі світом, змінює його на краще і водночас зростає сама, проходячи шлях від емоційно вразливої дитини до впевненої та свідомої молодої людини.

Якщо подивитися на поведінку Енн у романі з точки зору сучасного світу, можна помітити, що багато її якостей залишаються актуальними. Її любов до знань і навчання, креативність, здатність мріяти і відстоювати власну думку – це саме ті навички, які цінують у сучасних підлітків. Водночас деякі риси, як-от надмірна наївність або романтичне сприйняття світу, можуть виглядати «старомодними», але вони підкреслюють її унікальність і глибину характеру.

Таким чином, Енн Ширлі – це не лише літературний персонаж минулого століття. Вона залишається важливим орієнтиром для сучасної молоді, демонструючи, що справжні цінності – щирість, доброта, допитливість, вміння мріяти та діяти – не втрачають актуальності з часом. Саме цю ідею ми будемо досліджувати під час сьогоднішнього диспуту, зіставляючи риси Енн з реаліями ХХІ століття.

– І ось тепер ми ставимо перед собою головне питання нашого уроку: «Чи можна вважати Енн Ширлі сучасною дівчиною?»

Розподіл класу на дві групи

Вчитель: Щоб з'ясувати відповідь, ми спробуємо подискутувати. Адже диспут – це не просто обмін думками, а справжній пошук істини. Для цього ми поділимося на дві групи.

– Перша група називатиметься «Прихильники». Ваше завдання – довести, що Енн Ширлі і сьогодні залишається сучасною. Ви маєте знайти приклади з роману і провести паралелі з нашим життям.

– Друга група – це «Скептики». Ви повинні довести протилежне: що Енн не зовсім підходить до сьогодення, що її риси більше належать минулому. Ваше завдання – навести вагомі аргументи, які підтвердять цю думку.

Картки з аргументами

Вчитель: Щоб вам було легше, я підготувала картки з можливими аргументами. Уважно їх прочитайте. Вони допоможуть вам сформулювати свої позиції. Але пам'ятайте: ви можете додавати й власні приклади з тексту або зі свого життя.

(Вчитель роздає картки. На дошці – дві колонки «Аргументи «за»» і «Аргументи «проти»»).

Інструкція перед диспутом

Вчитель: Отже, у вас кілька хвилин, щоб обговорити всередині групи свої докази. Пам'ятайте: у диспуті важливі не лише факти, а й уміння красиво та переконливо їх подати.

– Під час виступів:

1. Говоріть чітко і впевнено.
2. Наводьте приклади з твору або життя.
3. Слухайте опонентів і за потреби ставте їм запитання.

Аргументи «за» (Енн сучасна):

- 1) Любов до навчання та самоосвіти (цінність і сьогодні).
- 2) Незалежність мислення, вміння відстоювати власну думку.
- 3) Креативність, творча уява – дуже затребувані якості сучасності.
- 4) Толерантність, дружлюбність, емоційність.
- 5) Уміння мріяти і досягати мети – актуально для сучасної молоді.

Аргументи «проти» (Енн не сучасна):

- 1) Надмірна наївність і мрійливість у світі цифрових технологій виглядають «дитячими».
- 2) Вона ідеалізує світ, тоді як сучасна молодь більш прагматична.
- 3) Відсутність інтересу до «модних» речей (гаджетів, брендів, трендів).
- 4) Її «старомодні» цінності не завжди співвідносяться з реаліями XXI століття.

Інтерактивна вправа «Якби Енн жила у XXI столітті...»

Учні завершують речення:

Вона б точно... (вела блог/знімала відео/мала багато друзів онлайн).

Її мрійливість допомогла б їй... (стати письменницею, актрисою, художницею).

Але їй було б важко, бо... (вона надто щира для сучасного цинічного світу).

V. Узагальнення й систематизація знань.

Вчитель разом з учнями підсумовує:

– Деякі риси Енн (щирість, мрійливість, любов до навчання, доброта) – поза часом.

– Деякі виглядають «старомодними», але саме вони роблять її особливою і потрібною нашому світу.

– Енн – це приклад того, що справжні цінності не старіють.

VI. Підсумок уроку: рефлексія.

Метод «Мікрофон»:

- «Для мене Енн сучасна, тому що...»
- «Я думаю, що Енн не сучасна, бо...»
- «Сьогодні я зрозумів, що сучасність – це...»

VII. Домашнє завдання.

- 1) Написати міні-есе «Якби Енн була моєю однокласницею...» (7–10 речень).
- 2) Створити мем «Енн у ХХІ столітті» (як би вона виглядала сьогодні).

Висновки до третього розділу

Отже, під час аналізу чинних навчальних програм із зарубіжної літератури для старшої школи, зокрема рівня стандарту та профільного рівня, встановлено, що роман Люсі Мод Монтгомері «Енн із Зелених Дахів» не входить до обов'язкового вивчення в курсі зарубіжної літератури на рівні стандарту, однак у програмі профільного рівня для 10 класу він подається до розгляду в межах теми «Проза й поезія пізнього романтизму та переходу до реалізму», що підтверджує можливість і доцільність його вивчення на уроках літератури у школах з поглибленим гуманітарним або філологічним профілем.

Розроблено було низку авторських уроків, які спрямовані були на те, щоб учні осмислили те, настільки Енн Ширлі є прикладом гармонійного розвитку особистості.

Методичні моделі уроків побудовані з урахуванням вікових особливостей учнів, принципів особистісно орієнтованого підходу та інтерактивних технологій навчання.

Відзначимо, що уроки спрямовані не лише на глибоке осмислення художнього тексту, а й на формування морально-етичних якостей учнів, розвиток їх критичного мислення, уяви та рефлексії.

У такий спосіб було обґрунтовано можливості ефективного вивчення роману в контексті сучасного шкільного літературного курсу.

ВИСНОВКИ

Отже, аналітичний огляд праць літературознавців, психологів, а також аспектний аналіз роману «Енн із Зелених Дахів» сприяли формуванню низки важливих висновків щодо специфіки художньої інтерпретації психіки підлітка у творах літератури.

Відзначимо, що твори сучасної зарубіжної літератури презентують різноманітні аспекти підліткової психології, порушують проблеми самоусвідомлення, емоційної нестабільності, соціальної ізоляції та пошуку ідентичності.

З'ясовано, що художня презентація образів підлітків у творах літературі відзеркалює культурно-історичних трансформацій, які відбуваються у світі. У творах літератури особистісні драми та внутрішні пошуки героїв-підлітків переплітаються з великими історичними змінами. Художня література, яка презентує підлітковий світ, є особливо цінною, адже низка проблем, які переживає головний герой у романах для підлітків, допомагає краще зрозуміти складний підлітковий перехідний етап, особливості сприйняття навколишнього світу.

Відзначимо, що художній образ Енн дуже добре відображає психологічну динаміку підліткового віку, виступає універсальним символом духовного становлення дитини в контексті любові, прийняття та самореалізації.

Авторка роману особливу увагу акцентувала на здатності Енн самоусвідомлювати усі складності власного характеру. Письменниці вдалося художньо презентувати неймовірну життєву енергію дівчинки-підлітка, розкрити її дивовижний світ уяви та фантазії, наповнити її внутрішній світ неймовірним життєвим оптимізмом. Художній образ головної героїні розкривається через художню презентацію її у декількох світах – у реальному й у вигаданих просторах, які вона створює у своїй уяві. Ці світи не існують

відокремлено один від одного, навпаки – вони взаємодіють, переплітаються, творять багатогранне бачення дійсності. І в реальному, дійсному світі.

У створенні образу головної героїні роману «Енн із Зелених Дахів» важливе місце займають алюзії до казкового світу «Аліси в Країні Див» Льюїса Керролла. Енн, як і Аліса, постійно перебуває на межі між реальністю та вимірним світом фантазії, що підкреслює її глибоку внутрішню уяву.

З'ясовано, що Енн Ширлі – унікальна героїня, народжена творчим задумом Люсі Мод Монтгомері. Її уява – наче магічна призма, через яку вона не лише інакше сприймає навколишній світ, а й впливає на тих, хто поруч. Ця здатність мріяти й бачити більше, ніж дозволяє реальність, трансформує саму Енн – вона зростає, змінюється, формує свою особистість.

Уважаємо, що на уроках зарубіжної літератури у 10-х класах особливу увагу варто звернути на те, як художньо досконало презентовано гармонійну особистість у творі літератури, зацентрувати увагу на унікальності героїні, її еволюції та багатому духовному світі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Багінська О. С. Мовні засоби вираження ідентичності підлітка у романі Дж. Д. Селінджера «Над прірвою в житті». Житомир, 2011. С. 13-15.
2. Башманівська Л. А., Усатий А. В. Методика навчання української та зарубіжної літератур у закладах освіти: навчально-методичний посібник. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2023. 66 с.
3. Безбородих І. С., Левицька Н. В. Лексико-стилістичні засоби вираження іронії у романах Е.-М. Ремарка. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. Київ, 2019. Випуск 16. С. 9-16.
4. Бондаренко Ю. Вивчення образів-персонажів літературного твору в школі: теорія і практикум: посіб. для студ. філол. ф-ту. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2015. 216 с.
5. Гольтер І. М. Романи Дж. Д. Селінджера «Над прірвою у житті» та Л. Дереша «Культ» як розповідь про нову генерацію. Дніпродзержинськ, 2011. 282 с.
6. Державна служба якості освіти України «Дослідження якості організації освітнього процесу в умовах війни у 2022/2023 навчальному році». URL: <https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2023/04/yakist-osvity-v-umovahviyny-web-3.pdf> (дата звернення: 11.05.2025).
7. Державний стандарт базової середньої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalnaserednya-osvita/nova-ukrayinskashkola/derzhavnij-standart-bazovoyi-serednoyiosviti> (дата звернення: 22.02.25).
8. Журба С. С. Інтерпретація проблеми «втраченого покоління» у світовій та українській літературах. *Літератури світу: поетика, ментальність і духовність*. Київ, 2013. Вип. 1. С. 188-189.
9. Закон України «Про освіту». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19?find=1&text=%D1%96%D0%BD%D0%BA%D0%BB%D1%8E%D0%B7#w1_1 (дата звернення: 01.05.2025).

10. Закон України «Про повну загальну середню освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 05.05.2025).
11. Зуєва О. С. Інтертекстуальність у романі Джона Хардінга «Флоренс і Джайлз»: кваліфікаційна робота магістра. Запоріжжя, 2022. 50 с.
12. Ігнатович О. Методика викладання української та зарубіжної літератури в загальноосвітніх навчальних закладах: методичний посібник для студентів філологічного факультету. Ужгород, 2019. 116 с.
13. Ісапчук Ю., Тичініна А. Методика викладання зарубіжної літератури у закладах загальної середньої освіти: навч. посіб. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2025. 304 с.
14. Карасьов М. «Любоко Дереш як дзеркало молодіжної прози» URL: <http://maysterni.com/publication.php?id=71383> (дата звернення: 21.01.25).
15. Кард О. Гра Ендера: роман / пер. з англ. В. Верховський, Т. Педан. Київ: Брайт Стар Паблішинг, 2013. 205 с.
16. Качак Т. Типологія дитячих образів у сучасній українській реалістичній прозі для підлітків. *Прикарпатський вісник НТШ. Слово*. 2015. № 2 (30). С. 322-327.
17. Клайн Е. Першому гравцеві приготуватися / переклад з англ. З. Крижанович, Ю. Нікітюк. Київ, 2017. 120 с.
18. Ковпик С. І. Аналіз тексту художнього твору літератури як базис філологічної освіти: навчально-методичний посібник. Кривий Ріг, 2020. 98 с.
19. Козак О. В. Особливості формування образу «я» у підлітковому віці. Вінниця: КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти», 2024. 250 с.
20. Козлик І. Літературознавчий аналіз художнього тексту/твору в умовах сучасної міжнаукової та міжгалузевої взаємодії. Брно, 2020. 235 с.
21. Комаревцев А. Ю. Проблема «втраченого покоління» на матеріалі твору Е. М. Ремарка «Три товариші». Хмельницький, 2023. 32 с.

22. Марко В. Аналіз художнього твору: навч. посіб. 2-ге вид. Київ: Академвидав, 2015. 256 с.
23. Мацевко-Бекерська Л. Методика викладання світової літератури: навч.-метод. посіб. Одеса: Гельветика, 2020. 296 с.
24. Мельник Т. Проблеми становлення особистості в романі Девіда Мітчелла «Лужок Чорного Лебедя». *Особистісно-професійний розвиток вчителя: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції*. Вінниця: «Твори», 2019. С. 141-145.
25. Міністерство освіти і науки України. Офіційний сайт. URL: <https://mon.gov.ua/ua> (дата звернення: 20.04.25).
26. Міністерство освіти і науки України. Офіційний сайт. Модельні навчальні програми із зарубіжної літератури. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalniprogrami/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoyishkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku2> (дата звернення: 30.05.2025).
27. Монтгомері Л. М. Енн із Зелених Дахів. Харків: «ФОЛІО», 2020. 104 с. URL: <https://litarchive.in.ua/enn-iz-zelenykh-dakhiv-liusi-mod-monthomeri> (дата звернення: 20.04.25).
28. Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти 10-11 класи (рівень стандарту). URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/2022/08/15/navchalna.programa-2022.zarubizhna.literatura-10-11-standart.pdf> (дата звернення: 30.05.2025).
29. Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти 10-11 класи (профільний рівень). URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-10-11->

klas/2022/08/15/navchalna.programa-2022.zarubizhna.literatura-10-11-profil.pdf

(дата звернення: 30.05.2025).

30. Ніколенко О. М. Казковий інтертекст у романі Л. М. Монтгомері «Енн із Зелених Дахів»: семантика, функції, динаміка. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2022. Т. 2, Вип. 24. С. 179-184.
31. Ніколенко О. М. Різновиди інтертексту в романі Люсі Мод Монтгомері «Енн із Зелених Дахів». *Актуальні питання гуманітарних наук*. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2023. Вип. 65. Т. 2. С. 223-232.
32. Оніщенко Л. В. Організація гурткової роботи із зарубіжної літератури: методичні рекомендації. Харків: Основа, 2018. 84 с.
33. Орлова О. В. Методика навчання зарубіжної літератури: навч.-метод. посіб. для підготовки здобувачів освітнього ступеня «бакалавр» та «магістр» філологічних спеціальностей педагогічних закладів освіти. Полтава: ПНПУ, 2023. 173 с.
34. Османова Д. Н. Авторські стратегії проблематизації образу підлітка у сучасному світі у романі Слесте Інґ «Несказане» (2017). Київ, 2024. С. 7-10.
35. Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти МОН України №1115 від 08.09.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0941-20#Text> (дата звернення: 19.04.2025).
36. Посібник МОНУ «Ціннісні орієнтири сучасної української школи». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/Serpneva%20conferentc> (дата звернення: 19.04.2025).
37. Провальна З. Психологія підлітка у творчості сучасних польських письменниць (на матеріалах Йоанни Ягелло, Барбари Космовської, Малгожати Кароліни Пекарської): кваліфікаційна робота магістра. Хмельницький, 2022. 60 с.

38. Скалянчук А. С. Образ підлітка в постапокаліптиці в українській та американській літературі кінця XX – початку XXI століття: кваліфікаційна робота. Одеса, 2023. С. 54-56.
39. Страшинська Є. В. Формування інтерпретаційної компетентності старшокласників на уроці зарубіжної літератури (на матеріалі англійського роману XIX ст.). Глухів, 2024. С. 49-50.
40. Тіхоненко С. Сучасний урок літератури як шлях пізнання феномену художнього твору. Кіровоград: КОІППО імені Василя Сухомлинського, 2014. 84 с.
41. Токмань Г. Методика навчання української і зарубіжної літератури: навч.-метод. посіб. Київ: Міленіум, 2019. 110 с.
42. Удовиченко Л. М. Методика навчання зарубіжної літератури в закладах загальної середньої освіти: навчальний посібник для підготовки до атестації студентів-філологів. Київський університет імені Бориса Грінченка. Електронний ресурс, 2022. 121 с.
43. Удовиченко Л. М. Теорія і технологія вивчення художніх образів персонажів у курсі зарубіжної літератури старшої школи: монографія. Київ, 2020. 352 с.
44. Bushman J. Young Adult Literature in the Classroom-Or Is It? English Journal: The Choices We Offer: Canon Formation; March, 2015. P. 43-46.
45. Clement L.D. Visual Culture, Storytelling, and Becoming Emily: An Illustrated Essay. Journal of L. M. Montgomery Studies. 2020. URL: <https://journaloflmmontgomerystudies.ca/vision-forum/becoming-emily-illustratedessay> (дата звернення: 22.04.2025).
46. Leden L. Reading as Empowerment: Lost in the Swedish Translations of L.M. Montgomery's Emily Books. Journal of L. M. Montgomery Studies. 2021. URL: <https://journaloflmmontgomerystudies.ca/reading/Leden/ReadingAs-Empowerment> (дата звернення: 22.04.2025).

47. Montgomery L. M. The Complete Journals of L.M. Montgomery. The PEI Years, 1889–1900 – edited by M. H. Rubio, E.H. Waterston. Ontario: Oxford University Press, 2017. 496 p.
48. Montgomery L. M. The Complete Journals of L.M. Montgomery. The PEI Years, 1901–1911 – edited by M.H. Rubio, E.H. Waterston. Ontario: Oxford University Press, 2018. 444 p.
49. Pollard A. Wordsworth's Light and Shelley's Shadow: Revelation in L.M. Montgomery's Anne and Emily Series. Journal of L. M. Montgomery Studies. 2021. URL: <https://journaloflmmontgomerystudies.ca/vision/Pollard> (дата звернення: 24.06.2025).
50. Rosenberg L. House of Dreams: The Life of L.M. Montgomery. Crawfordsville: Candlewick Press, 2018. 227 p.